Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний
університет

Огренич Юлія Олександрівна
Череп Алла Василівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ФІНАНСІВ

Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Запоріжжя
2024

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Огренич Юлія Олександрівна
Череп Алла Василівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ФІНАНСІВ

Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 9 від 26.03.2024 р.

Запоріжжя
2024

УДК: 336.11(076.5)
О-393

Огренич Ю. О., Череп А. В. Актуальні проблеми теорії та практики фінансів : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 86 с.

Методичні рекомендації до практичних занять підготовлені відповідно до робочої програм навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії та практики фінансів».

Подано зміст практичних занять, включаючи методичні рекомендації до вивчення окремих питань, контрольні питання, навчальні завдання, вправи і практичні завдання. Визначення основних термінів і понять навчальної дисципліни розкрито у термінологічному словнику.

У виданні висвітлено питання щодо організації та побудови фінансової та податкової системи України, відображено особливості функціонування фінансового ринку, а також охарактеризовано структуру державного бюджету, державного боргу і державного кредиту, систему страхового захисту, особливості фінансових відносин на підприємствах різних форм власності, фінансів домогосподарств, розкрито структуру міжнародних фінансових відносин, фінансову систему в країнах ЄС.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит».

Рецензент

Валентина Гельман, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри управління персоналом і маркетингу

Відповідальний за випуск

Алла Череп, доктор економічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ЗМІСТ

Вступ 5
Змістовий модуль 1. Загальні основи вивчення фінансової системи України 8
Тема 1. Питання методології і теорії фінансової науки 8
Тема 2. Оптимізація фінансової системи, фінансової політики України, удосконалення фінансового механізму 13
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи створення податкової системи 21
Тема 3. Податки як специфічний метод вторинного розподілу національного продукту 21
Змістовий модуль 3. Роль державних фінансів та сутність фінансового ринку. 27
Тема 4. Проблеми балансування державного бюджету. Державний борг і державний кредит 27
Тема 5. Фінансовий ринок як специфічна сфера руху позичкового капіталу 35
Змістовий модуль 4. Проблеми та перспективи розвитку системи страхового захисту в Україні 41
Тема 6. Розбудова системи страхового захисту в Україні 41
Змістовий модуль 5. Особливості фінансових відносин на підприємствах різних форм власності та фінансів домогосподарств 47
Тема 7. Фінансові проблеми реального сектору економіки 47
Тема 8. Фінанси домогосподарств 54
Змістовий модуль 6. Характеристика міжнародних фінансів 59
Тема 9. Сфера міжнародних фінансів 59
Тема 10. Фінанси ЄС як сучасна форма наддержавних фінансових відносин ... 67
Термінологічний словник 74
Використана література 79
Рекомендована література 80

ВСТУП

В умовах ринкових відносин відбувається постійне реформування та зміна структури фінансової, бюджетної та податкової систем України. За таких умов вивчення особливостей функціонування фінансової, бюджетної та податкової систем, складових елементів, дослідження фінансових проблем, вирішення питань теорії і практики розбудови фінансової політики держави, оцінка ризиків, що впливають на фінансово-економічні відносини, набуває особливої актуальності.

Фінанси виступають одним з дієвих важелів економічної політики держави. Крім того, фінансова система є передумовою інноваційного розвитку економіки та перебуває під постійним впливом факторів ринкового середовища, які можуть спричинити фінансову кризу, нестабільність економіки. Відповідно існує потреба у виявленні актуальних проблем у сфері фінансів з метою формування заходів до їх вирішення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії та практики фінансів» є засвоєння студентами спеціальних знань з теорії і практики фінансів, дослідження фінансових відносин і характеру їх впливу на суспільство, що становить теоретичну основу дисципліни, а також набуття практичних навичок щодо управління фінансами і фінансовою діяльністю, аналізу фінансових відносин, оцінки ризиків, що впливають на фінансово-економічні відносини на макро- та мікрорівнях фінансової системи.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми теорії та практики фінансів» є:

− опанувати теоретичні основи функціонування фінансів в умовах ринкових відносин в Україні, принципами і конкретними формами організації фінансових відносин у різних сферах життєдіяльності суспільства;

− засвоїти особливості побудови бюджетної системи України та окремих зарубіжних країн;

− засвоїти законодавчі й інструктивні матеріали функціонування фінансів;

− ознайомитися з формами і методами планування в бюджетних організаціях, підприємствах та страхових компаніях, особливостями організації функціонування органів управління фінансовою системою;

− опанувати теоретичні та методологічні аспекти актуальних проблем фінансів України;

− з’ясувати методологію фінансової науки, методи аналізу фінансових проблеми, підходи та шляхи розв’язування фінансових проблем;

− з’ясувати можливі напрями впливу фінансів на суспільний прогрес і роль фінансів в економічній перебудові суспільства на шляху розвитку ринкових відносин;

− набути навичок об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві;

− виробити навички розробляти й вирішувати актуальні питання теорії і практики розбудови фінансової політики держави;

− набути вміння правильно розуміти закономірності у сфері фінансових відносин держави, суб'єктів підприємницької діяльності та населення і розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи;

− набути вміння визначити сукупність заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дієвих важелів економічної політики держави, формувати шляхи подолання негативних явищ, які супроводжують фінансові відносини в різних сферах та ланках фінансової системи;

− набути вміння діагностувати показники фінансової діяльності, оцінювати ризики, спричинені тими чи іншими негативними явищами, що впливають на фінансово-економічні відносини на макро- та мікрорівнях фінансової системи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії та практики фінансів» здобувачі освіти мають досягти таких програмних результатів і набути компетентностей:

спеціальні компетентності:

– здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності;

– здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування;

– здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію;

– здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв’язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування;

– здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування;

програмні результати навчання:

– використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності;

– знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування;

– здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності;

– відшуковувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування;

– доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях;

– оцінювати ступінь складності завдань при плануванні діяльності та опрацюванні її результатів.

Відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит» курс «Актуальні проблеми теорії та практики фінансів» тематично пов'язаний з дисциплінами «Податковий менеджмент»; «Стратегічне управління»; «Сучасні тенденції глобалізації»; «Інноваційний розвиток підприємств»; «Управління фінансовою санацією та банкрутством підприємств»; «Банківський менеджмент»; «Світова банківська індустрія».

Відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит» знання з даної дисципліни забезпечують основу для вивчення таких навчальних дисциплін: «Фінанси Європейського Союзу»; «Міжнародні розрахункові і валютні операції»; «Податкові системи зарубіжних країн».

Після вивчення курсу «Актуальні проблеми теорії та практики фінансів» студенти повинні оволодіти теоретичними знаннями та практичними навичками стосовно управління фінансами і фінансовою діяльністю, здійснення аналізу фінансових відносин, оцінки ризиків, що впливають на фінансово-економічні відносини на макро- та мікрорівнях фінансової системи, формування шляхів подолання негативних явищ, які супроводжують фінансові відносини.

Наведений, у навчальному виданні, матеріал може бути корисний здобувачам ступеня вищої освіти магістра освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит» у подальшій професійній діяльності та викладачам економічних дисциплін.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ТЕМА 1. ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ І ТЕОРІЇ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Мета теми: визначити предмет фінансової науки; розкрити методологію фінансової науки; охарактеризувати категоріальний та понятійний апарат у фінансовій науці.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Предмет фінансової науки.
2. Методологія фінансової науки.
3. Категоріальний та понятійний апарат у фінансовій науці.

Основні терміни та поняття

Предмет фінансової науки, фінансова наука, фінансові відносини, методологія, методи, фінанси, фінансова система, фінансова діяльність, об'єкт та суб'єкт фінансової науки.

Методичні рекомендації

Розкриття першого питання передбачає визначення такого поняття, як «фінансова наука», дослідження і порівняння існуючих підходів зарубіжних та вітчизняних вчених до трактування сутності даного поняття. Далі студент повинен з'ясувати та охарактеризувати фінансові відносини, які охоплює фінансова наука. Доцільно розмежувати предмет та мету фінансової науки: «предмет фінансової науки – сутність фінансів, специфічні для фінансової науки принципи, закони і закономірності, особливі форми прояву та механізми дії цих принципів, законів і закономірностей, фінансова практика; мета фінансової науки – дослідження проблем оптимізації фінансових відносин у суспільстві та вироблення практичних рекомендацій щодо розв'язання окреслених завдань» [11]. Також доцільно розглянути об'єкт, суб'єкт фінансової науки та її завдання, якими є: «мобілізація фінансових ресурсів, достатніх для виконання певних завдань; мінімізація вартості фінансових ресурсів; забезпечення раціонального розміщення фінансових ресурсів; оптимізація витрат; забезпечення своєчасного і повного надходження доходів та формування позитивного фінансового результату» [11].

Друге питання передбачає вивчення методології фінансової науки, тобто студент повинен зрозуміти сутність методів, які використовуються в рамках фінансової науки. Необхідно з'ясувати сутність поняття «методологія фінансової науки» та охарактеризувати такі методи: індукція; дедукція; абстрагування; математичного моделювання; системний підхід; аналіз; синтез; узагальнення; систематизація; спостереження; порівняння; оцінювання; експеримент та ін.

При опрацюванні третього питання варто звернути увагу на розкриття сутності фінансової науки. Слід усвідомити, що «фінанси як економічна категорія – це система економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту з метою формування фінансових ресурсів для забезпечення виконання функції держави, задоволення суспільних потреб і створення умов розширеного відтворення» [5]. В рамках даного питання необхідно розглянути підходи вітчизняних та закордонних науковців до визначення сутності поняття «фінанси». Також слід дослідити фактори розвитку фінансів та різновиди фінансових відносин.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «фінансова наука».
2. Що вивчає фінансова наука?
3. Які фінансові відносини охоплює фінансова наука?
4. Що є предметом та метою фінансової науки?
5. Назвіть об’єкт та суб’єкт фінансової науки.
6. Наведіть перелік завдань фінансової науки.
7. Дайте визначення поняття «фінансові відносини».
8. Поясніть визначення понять «фінанси», «методологія фінансової науки».
9. Охарактеризуйте метод індукції, дедукції, абстрагування, математичного моделювання.
10. Вкажіть відмінні ознаки методів аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації.
11. Які особливості мають методи спостереження, порівняння, оцінювання?
12. Поясніть відмінність фінансової діяльності та фінансової системи.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Проаналізуйте новітні методи наукового дослідження у фінансовій науці, вкажіть переваги і недоліки. Які методи є більш ефективними у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку?
2. Охарактеризуйте сучасні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, вкажіть їх особливості, визначте переваги і недоліки. Зробіть висновок щодо можливості впровадження.
3. Проаналізуйте сучасні фінансові інновації у різних сферах за останні три роки в Україні, порівняйте результати.
4. Розкрийте особливості фінансових інновацій та безготівкових операцій в Україні за останні три роки, проаналізуйте стратегію розвитку FinTech на 2025 р.
5. Проаналізуйте сучасний стан та фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні за останні три роки, визначте проблеми та напрямки покращення діяльності.

6. Охарактеризуйте стан цифровізації економіки в Україні за останні три роки, порівняйте з показниками однієї країни ЄС. Визначте напрямки та перспективи цифровізації економіки.

7. Охарактеризуйте стан фінансової політики суб'єктів господарювання в сучасних умовах за такими складовими: політика формування капіталу; емісійна політика; кредитна політика; інвестиційна політика; політика формування активів; політика у сфері управління ризиками; дивідендна політика та ін.

8. Розгляньте та охарактеризуйте програми фінансової підтримки бізнесу в Україні, порівняйте ці програми за останні три роки. Вкажіть переваги і недоліки досліджуваних програм підтримки. Сформуйте пропозиції в частині фінансової підтримки України.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Фінансова наука – це система знань про фінансові явища і процеси, що відбуваються у суспільстві, з виявленими достовірними передумовами їх виникнення, механізмами та принципами функціонування, доказовими, обґрунтованими положеннями та висновками щодо їх впливу на людину, господарство, державу, суспільство, цивілізацію.

– Об’єктом фінансової науки є підприємство.

– Метою фінансової науки є дослідження проблем оптимізації фінансових відносин у суспільстві та вироблення практичних рекомендацій щодо розв’язання окреслених завдань.

– Суб’єкти фінансової науки – страхові компанії, банківські установи, організації.

– Методи індукція, дедукція, системний підхід використовуються на практичному рівні досліджень.

– Методи абстрагування, систематизація, узагальнення, аналіз, синтез використовуються на практичному рівні досліджень.

– Фінанси як економічна категорія – це система податкових відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту з метою формування фінансових ресурсів.

2. Заповнити табл. 1.1, вказавши сутність елементів фінансової науки.

Таблиця 1.1 – Елементи фінансової науки

Елементи фінансової науки	Сутність
Предмет	
Суб’єкт	
Об’єкт	
Мета	
Завдання	

3. Заповнити табл. 1.2, визначивши характеристику, сферу використання, переваги та недоліки методів фінансової науки.

Таблиця 1.2 – Методи фінансової науки

Методи	Характеристика	Сфера використання	Переваги	Недоліки
Індукція				
Дедукція				
Абстрагування				
Математичного моделювання				
Системний підхід				
Аналіз				
Синтез				
Узагальнення				
Систематизація				
Спостереження				
Оцінювання				
Експеримент				
Порівняння				

4. Схематично зобразити і пояснити історичні та економічні передумови виникнення фінансової науки.

Методичні рекомендації: доцільно визначити історичні передумови; слід вказати економічні передумови; зазначити відмінності між ними; встановити стан фінансової науки на даний час.

5. Створити стрічку часу за однією з тем: становлення методології наукового пізнання у сфері фінансів; етапи розвитку концепції і методології у сфері фінансів в Україні та за кордоном; формування і розвиток фінансової системи України; формування і розвиток податкової системи України; формування і розвиток бюджетної системи України; етапи цифровізації економіки України; розвиток готівкових та безготівкових операцій в Україні.

6. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: напрямки застосування методів та підходів у фінансові науці в Україні та закордоном (загальнонаукові та загальнологічні методи дослідження, методи емпіричного, теоретичного дослідження, методи математичного моделювання та ін.); структура фінансової системи в Україні та одній країні ЄС; структура податкової системи в Україні та одній країні ЄС; структура бюджетної системи в Україні та одній країні ЄС; фінансова політика суб'єктів господарювання; структура та елементи наукового дослідження у фінансах в Україні та за кордоном.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

7. Проаналізувати наукові підходи, методи у фінансові науці, зазначити їх переваги і недоліки, адаптувати до використання за спеціальністю. У процесі виконання завдання слід дотримуватися такої послідовності дій: ознайомлення та аналіз наукових підходів (слід ознайомитися з актуальними науковими підходами та методами у сфері фінансів, визначити ключові теоретичні засади, які можуть бути застосовані до професійної діяльності); оцінка релевантності (встановлення відповідності розглянутих підходів реальним умовам та потребам конкретного підприємства, визначити недоліки існуючих методів); здійснення адаптації підходу (скласти план адаптації обраного наукового методу, визначити ключові етапи модифікації для забезпечення ефективного застосування); практичне застосування (використати обраний метод для вирішення реальної або змодельованої ситуації у сфері фінансів, або для проведення наукового дослідження, здійснити оцінку ефективності обраного підходу); формування висновків щодо ефективності наукового методу; розробка шляхів підвищення його результативності.

ТЕМА 2. ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ, УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ

Мета теми: проаналізувати фінансову систему держави; визначити організаційно-правові засади побудови фінансової системи України; охарактеризувати становлення та розвиток фінансової системи; визначити недоліки фінансової системи України та шляхи її оптимізації; охарактеризувати законодавче оформлення фінансової політики у відповідних нормативних актах України; розглянути особливості фінансової політики в Україні та її вплив на макроекономічну стабілізацію; з'ясувати недоліки фінансової політики України; встановити необхідність здійснення якісно нових підходів до формування фінансової політики України; охарактеризувати фінансовий механізм; визначити проблеми фінансового механізму в Україні.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Фінансова система держави, її характеристика.
2. Організаційно-правові засади побудови фінансової системи України.
3. Фінансова політика в Україні та її вплив на макроекономічну стабілізацію.
4. Фінансовий механізм в Україні: сутність та елементи.

Основні терміни та поняття

Аудит, банківська система, бюджетна політика, внутрішньогосподарський фінансовий контроль, громадський фінансовий контроль, грошово-кредитна політика, державний фінансовий контроль, дивідендна політика, економічна система, емісійна політика, інвестиційна політика, кредитна політика, кредитна система, ланки фінансової системи, митна політика, моніторинг, організаційне забезпечення, перевірка, податкова політика, політика у сфері управління ризиками, політика управління активами, політика формування капіталу, ревізія, фінансова політика домогосподарств, фінансова політика суб'єктів господарювання, фінансова політика у сфері міжнародних фінансів, фінансова політика, фінансова система, фінансова стратегія, фінансова тактика, фінансове забезпечення, фінансове планування, фінансове регулювання, фінансовий механізм, фінансові важелі та інструменти, фінансові методи, штраф.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «фінансова система» та визначення її ознак, завдань, особливостей. Слід розглянути підходи вітчизняних та закордонних науковців до сутності поняття «фінансова система», з'ясувати її роль. Студент повинен зупинитися на характеристиці складових фінансової системи та їх ролі, а саме: бюджетна система; кредитна

система; фінанси спеціальних цільових фондів; обов'язкове державне страхування; фінанси суб'єктів господарювання.

Розкриття другого питання передбачає визначення сфер фінансової системи України та розкриття особливостей її побудови. Студент повинен зрозуміти, що у складі фінансової системи виділяють такі сфери: «централізовані фінанси, основу яких становлять державні фінанси; децентралізовані фінанси, що включають фінанси суб'єктів господарювання (підприємств) і фінанси населення; фінансову інфраструктуру, що включає фінансовий ринок і систему органів управління фінансами» [11]. Необхідно зупинитися на розгляді сфер фінансової системи країни, а саме: «фінанси домогосподарств; фінанси суб'єктів господарювання; публічні фінанси (державні та місцеві фінанси); міжнародні фінанси; глобальні фінанси. За організаційною будовою фінансова система – це сукупність фінансових органів та інституцій, які управляють грошовими потоками» [11]. Щодо правових засад побудови фінансової системи, то студенти повинні розглянути законодавчу базу України, фінансово-правові норми. Крім того, слід засвоїти, що правове регулювання фінансової системи дозволяє визначити її завдання, особливості функціонування, організаційну структуру, напрямки використання фінансових ресурсів тощо. Далі студент повинен з'ясувати та охарактеризувати особливості бюджетної, кредитної системи, фінанси спеціальних цільових фондів, специфіку державного страхування, фінансів суб'єктів господарювання, міжнародних фінансів. Доцільно розглянути органи управління фінансами, їх роль, функції, а саме: Міністерство Фінансів України; Державна податкова служба України; Державна аудиторська служба України; Державна казначейська служба України; Рахункова палата України; Аудиторська палата України; Пенсійний фонд України. Поряд з цим, слід розглянути роботу та призначення фінансових інституцій в Україні: Національний банк України; комерційні банки; страхові компанії; небанківські кредитні установи; фондові біржі.

Третє питання передбачає вивчення фінансової політики в Україні та її впливу на макроекономічну стабілізацію. Необхідно з'ясувати сутність поняття «фінансова політика» та розглянути рівні фінансової політики (макрорівень, мікрорівень, рівень світового господарства). В рамках даного питання необхідно розглянути мету, завдання, напрямки фінансової політики держави та окремо суб'єктів господарювання. Також доцільно усвідомити різницю між фінансовою стратегією та фінансовою тактикою. Доцільно розглянути складові фінансової політки держави, а саме: податкова політика; бюджетна політика; митна політика; грошово-кредитна політика; інвестиційна політика; фінансова політика у галузі страхування; фінансова політика у сфері фінансового ринку; фінансова політика у соціальній сфері. Серед складових фінансової політики суб'єктів господарювання слід проаналізувати: емісійна політика; політика формування активів; дивідендна політика; кредитна політика; інвестиційна політика; політика у сфері управління ризиками; політика формування капіталу [8]. Під кінець питання доцільно розглянути особливості фінансової політики домогосподарств та фінансової політики у сфері міжнародних фінансів.

При опрацюванні четвертого питання варто звернути увагу на розкриття сутності фінансового механізму. Слід усвідомити, що «фінансовий механізм – це сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення» [8]. Під час розгляду питання студент повинен розглянути елементи фінансового механізму: нормативно-правове, інформаційне та організаційне забезпечення; фінансові інструменти; фінансові методи; фінансові важелі. Серед фінансових методів доцільно розглянути оперативне управління, фінансове регулювання, фінансове забезпечення, фінансове планування, фінансовий контроль. Під час розгляду фінансових інструментів та важелів доцільно розглянути: «фінансові важелі – доходи, нагромадження, податки та обов'язкові платежі, неподаткові надходження, міжбюджетні трасферти, витрати, видатки, фінансові резерви, фінансові стимули, фінансові санкції; фінансові інструменти – ставки податків і обов'язкових платежів, податкові пільги, норми амортизації, норми видатків у бюджетних установах, фінансові нормативи, відсотки за користування кредитом, ставки орендної плати, штрафи, пеня, ліміти, ставки заробітної плати, пенсій, стипендій» [8]. Також слід розглянути особливості нормативно-правового, інформаційного та організаційного забезпечення реалізації фінансової політики через фінансовий механізм.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «фінансова система».
2. Поясніть сутність та структуру бюджетної системи України.
3. Яку роль виконують фінанси спеціальних цільових фондів?
4. Якими законами регулюється кредитна система України?
5. Що таке фінанси суб’єктів господарювання?
6. Які сфери охоплює фінансова система України?
7. Надайте визначення поняття «централізовані фінанси».
8. Які завдання виконує фінансова система?
9. Назвіть основні сфери фінансової системи України.
10. Які органи в Україні відносять до органів управління фінансами?
11. Які установи в Україні виступають у ролі фінансових інституцій?
12. Назвіть рівні фінансового контролю.
13. Дайте визначення поняття «фінансова політика».
14. Охарактеризуйте рівні фінансової політики.
15. Поясніть визначення понять «фінансова стратегія», «фінансова тактика».
16. Назвіть складові фінансової політики держави.
17. Поясніть сутність поняття «фінансова політика суб'єктів господарювання».
18. Вкажіть завдання фінансової політики суб'єктів господарювання.
19. Зазначте складові фінансової політики суб'єкта господарювання.
20. Поясніть сутність фінансового механізму.

21. Охарактеризуйте елементи фінансового механізму.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Розгляньте фінансову систему в Україні за останні три роки, а саме проаналізуйте: структура ВВП України за методом кінцевого використання; частка страхового ринку у ВВП; бюджетна програма; обсяг зведеного бюджету України; обсяг державних та місцевих боргових зобов'язань; рівень безробіття; середньомісячна та мінімальна заробітна плата. Зазначте переваги і недоліки фінансової системи України.

2. Порівняйте роботу Пенсійного фонду України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Фонду соціального страхування, наведіть статистичні показники, зазначте переваги і недоліки, напрямки вдосконалення роботи.

3. Проаналізуйте кредитну систему України, наведіть статистику. Визначте переваги і недоліки, напрямки вдосконалення кредитної системи України.

4. Охарактеризуйте місію, принципи, керівництво, структуру Міністерства Фінансів України, Державної аудиторської служби України, Державної казначейської служби України, наведіть статистичну інформацію. Визначте переваги і недоліки, сформуйте пропозиції до підвищення ефективності роботи.

5. Охарактеризуйте місію, принципи, керівництво, структуру Державної податкової служби України, Державної митної служби України, наведіть статистичну інформацію. Визначте переваги і недоліки, сформуйте пропозиції до підвищення ефективності роботи.

6. Проаналізуйте роботу Рахункової палати України, Аудиторської палати України, наведіть результати їх діяльності. Порівняйте особливості функціонування, визначте переваги і недоліки, сформуйте пропозиції до підвищення ефективності роботи.

7. Проаналізуйте роботу банківських установ, небанківських кредитних установ, здійсніть порівняння, наведіть приклади.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Фінансова система України включає бюджетну та кредитну системи.

– Бюджетна система України регулюється Податковим кодексом України.

– Бюджетна система України – це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

– Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується органами місцевого самоврядування.

– Кредитна система – сукупність кредитних відносин та інститутів, які організовують ці відносини.

– Головне завдання побудови національної фінансової системи є забезпечення скорочення наявних у суспільстві фінансових ресурсів і залучення за обґрунтованих потреб їх ззовні, встановлення передумов для їх ефективного використання і максимізації на цій основі виробництва ВВП.

– До органів управління фінансами належить Державна податкова служба України, Державна аудиторська служба України.

– Фінансовими інституціями є страхові компанії, комерційні банки, фондові біржі, малі підприємства.

– Державна аудиторська служба України створена у 2014 р.

– Рахункова палата України – орган фінансово-бюджетного контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй.

– Залежно від рівня економічної системи виділяють два рівні фінансової політики.

– Головне завдання фінансової політики держави – забезпечення реалізації тієї чи іншої державної програми необхідними фінансовими ресурсами.

– Фінансовий механізм – це комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток державної влади.

– Фінансовий механізм включає чотири елементи.

2. Заповнити табл. 2.1, вказавши сутність складових фінансової системи України, законодавче регулювання та відповідальні органи.

Таблиця 2.1 – Складові елементи фінансової системи України

Складові елементи	Сутність	Законодавче регулювання	Відповідальні органи
Бюджетна система			
Кредитна система			
Фінанси спеціальних цільових фондів			
Обов’язкове державне страхування			
Фінанси суб’єктів господарювання			

3. Заповнити табл. 2.2, порівнявши роботу Пенсійного фонду України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Фонду соціального страхування.

Таблиця 2.2 – Порівняння органів управління фінансами

Показники	Пенсійний фонд України	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	Фонд соціального страхування
Історія становлення			
Законодавча база			
Керівництво			
Місія			
Бачення			
Цінності			
Символіка			
Напрямки розвитку			

4. Заповнити табл. 2.3, порівнявши роботу Державної податкової служби України, Державної митної служби України.

Таблиця 2.3 – Порівняння органів управління фінансами

Показники	Державна податкова служба України	Державна митна служба України
Керівництво		
Місія		
Цілі		
Пріоритети		
Положення		
Символіка		
Напрямки розвитку		

5. Заповнити табл. 2.4, порівнявши фінансову політику держави та окремо суб’єктів господарювання.

Таблиця 2.4 – Порівняння фінансової політики держави та окремо суб’єктів господарювання

Показники	Фінансова політика держави	Фінансова політика суб’єктів господарювання
Мета		
Завдання		
Напрямки		
Складові		
Відмінності		

6. Заповнити табл. 2.5, зазначивши характеристику складових фінансової політки держави.

Таблиця 2.5 – Складові фінансової політки держави

Складові фінансової політки держави	Сутність	Завдання	Орган виконавчої влади, який реалізує	Основні законодавчі документи
податкова політика				
бюджетна політика				
митна політика				
грошово-кредитна політика				
інвестиційна політика				
фінансова політика у галузі страхування				
фінансова політика у сфері фінансового ринку				
фінансова політика у соціальній сфері				

7. Заповнити табл. 2.6, зазначивши характеристику елементів фінансового механізму.

Таблиця 2.6 – Елементи фінансового механізму

Елементи фінансового механізму	Сутність, завдання	Сфера застосування	Приклад
Фінансові важелі			
Фінансові методи			
Фінансові інструменти			
Нормативно-правове, інформаційне та організаційне забезпечення			

8. Створити стрічку часу за однією з тем: становлення і розвиток фінансової системи України; становлення і розвиток бюджетної і кредитної системи України; історія становлення Пенсійного фонду України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Фонду соціального страхування; історія становлення і розвитку Державної податкової служби України, Державної митної служби України; історія становлення Міністерства Фінансів України; історія становлення Державної аудиторської служби України, Державної казначейської служби України; етапи розвитку Рахункової палати України, Аудиторської палати України.

9. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура фінансової системи в Україні та одній країні ЄС; структура бюджетної і кредитної системи в Україні та одній країні ЄС; структура та правління Пенсійного фонду України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та схожого виконавчого органу однієї країни ЄС; структура Державної податкової служби України, Державної митної служби України та податкової служби однієї країни ЄС; структура Державної аудиторської служби України,

Державної казначейської служби України та схожого виконавчого органу однієї країни ЄС.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

10. Проаналізуйте розмір видатків державного бюджету за звітний та попередній рік, суму видатків на розвиток. Розрахуйте, як змінилося фінансове забезпечення наукової, інвестиційної, інноваційної діяльності, зробіть прогноз обсягу фінансування на наступний рік. Поясніть як покращити фінансове забезпечення наукової, інвестиційної, інноваційної діяльності?

11. Проаналізуйте затверджені розміри мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму (загального показника та в аспекті основних соціальних і демографічних груп населення: діти віком до 6 років; діти віком від 6 до 18 років; працездатні особи; особи, які втратили працездатність), середньої заробітної плати по регіонах України за останні п’ять років, визначте на що впливають зазначені показники. Розрахуйте абсолютне та відносне відхилення показників за звітний період відносно попереднього. Отримані результати подайте у вигляді таблиці. Відповідно до якого законодавчого документу встановлено розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму?

12. Чи передбачено відповідальність за порушення бюджетного законодавства відповідно до Бюджетного кодексу України за такі порушення:

1) включення недостовірних даних до бюджетних пропозицій та бюджетних запитів;

2) порушення встановлених термінів подання бюджетних пропозицій та бюджетних запитів або їх неподання;

3) визначення недостовірних обсягів бюджетних коштів при плануванні бюджетних показників;

4) здійснення державних (місцевих) запозичень, надання державних (місцевих) гарантій з порушенням вимог;

5) прийняття рішень, що призвели до перевищення граничних обсягів державного (місцевого) боргу чи граничних обсягів надання державних (місцевих) гарантій;

6) порушення порядку та термінів відкриття (закриття) рахунків в органах Казначейства України;

7) нецільове використання бюджетних коштів.

Надайте відповідь із посиланнями на статті Бюджетного кодексу України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

ТЕМА 3. ПОДАТКИ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ МЕТОД ВТОРИННОГО РОЗПОДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ

Мета теми: визначити наукові підходи до створення податкової системи та розглянути принципи її побудови; проаналізувати економічну сутність податків та їх призначення; охарактеризувати види податків; розглянути розвиток податкової системи в Україні; охарактеризувати особливості і специфіку податкової системи; розглянути Податковий кодекс України і його значення; проаналізувати систему оподаткування та її вплив на державний бюджет; розглянути сучасні податкові системи зарубіжних країн; встановити необхідність вдосконалення податкової системи України.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Наукові підходи до створення податкової системи.
2. Економічна сутність податків та їх призначення.
3. Особливості і специфіка податкової системи України.
4. Сучасні податкові системи зарубіжних країн.
5. Необхідність вдосконалення податкової системи України.

 Основні терміни та поняття

Податкова система, принципи оподаткування, податкова служба, облік платників, податок, бюджет, теорії податків, функції податків, класифікація податків, податковий механізм, функції податкового механізму, елементи податкового механізму, податкова інформація, податковий аналіз, податковий облік, податкове планування і прогнозування, податкове регулювання, податкове право, податковий контроль.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «податкова система». Слід зрозуміти, що «податкова система – це сукупність податків, зборів, інших платежів та внесків до бюджету і державних цільових фондів, платників податків та органів, що здійснюють контроль за правильністю обчислення, повнотою і вчасністю сплати їх у встановленому законом порядку» [9]. Також доцільним є розгляд складу податкової системи, тобто студент повинен зрозуміти, що не можна ототожнювати поняття «податкова система» з поняттями «система оподаткування» і «система податків і зборів», які є її складовими. Студенту доцільно звернути увагу на визначення існуючих вимог до податкової системи України. Також необхідно проаналізувати принципи податкової системи відповідно до Податкового кодексу України, а саме: загальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом; невідворотність настання визначеної законом відповідальності; презумпція

правомірності рішень платника податку; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів [6]. Необхідно розглянути структуру податкової системи України за такими складовими: система оподаткування; платники податків; контролюючі органи. В контексті даного питання студенти мають проаналізувати склад і структуру податкової системи України в різні періоди її становлення. Крім того, необхідно розглянути перелік загальнодержавних та місцевих податків і зборів.

Розкриття другого питання слід почати із порівняння існуючих підходів зарубіжних та вітчизняних вчених до трактування сутності поняття «податок», під яким слід розуміти «обов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб» [9]. Необхідно розглянути особливості виникнення та становлення податків, які охоплюють три етапи розвитку. Слід відзначити, що податок має правову, економічну та суспільну характеристики. Поряд з цим, податки виконують основні (фіскальна, регулююча, контрольна) та додаткові функції (розподільча, стимулююча, накопичувальна). З метою засвоєння питання студент має звернути увагу на існуючі класифікаційні ознаки податків, а саме: «за економічними ознаками об’єкта; за формою стягнення; за способом перекладення; за повнотою прав використання податків; за джерелами обкладення; за суб’єктом оподаткування; за правовою ознакою; за способом стягнення; за видом ставки; за характером використання; за способом справляння; за джерелами сплати; за періодичністю сплати; за часом дії» [10].

В рамках третього питання варто звернути увагу на розкриття особливостей податкової системи України в умовах сьогодення. Необхідно розглянути елементи оподаткування відповідно до Податкового кодексу України, а саме: платник податку; об’єкт оподаткування; база оподаткування; ставка податку; порядок обчислення податку; податковий період; строк та порядок сплати податку; строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку [6]. Відповідно до означених елементів оподаткування доцільно проаналізувати загальнодержавні та місцеві податки і збори, охарактеризувати відмінні та схожі ознаки.

Під час опрацювання четвертого питання слід розглянути сучасні податкові системи зарубіжних країн. Вивчення питання доцільно почати із розгляду структури податкової системи, особливостей функціонування податкових органів досліджуваної країни. Також слід розглянути законодавчу базу зарубіжної країни, яка регулює процес нарахування, сплати податків. Далі перейти до розгляду податків на рівні держави та місцевості, а також проаналізувати елементи оподаткування.

Останнє питання передбачає визначення проблем в податковій системі Україні. В контексті даного питання студенти мають порівняти податкову систему України та зарубіжної країни. Це дозволить встановити доцільність у вдосконаленні податкової системи України та визначити напрямки реформування.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «податкова система».
2. Які існують вимоги до податкової системи України?
3. Вкажіть принципи податкової системи України.
4. Охарактеризуйте структуру податкової системи України.
5. Які податки і збори відносять до загальнодержавних та місцевих податків і зборів?
6. Поясніть сутність поняття «податок».
7. Назвіть класифікаційні ознаки податків.
8. Зазначте основні та додаткові функції податків.
9. Які основні етапи становлення податків в Україні?
10. Назвіть елементи оподаткування відповідно до Податкового кодексу України.
11. Поясніть сутність податкової пільги та назвіть характерні риси податкових пільг.
12. Назвіть критерії податкової політики.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Проаналізуйте податкові та неподаткові надходження до бюджету країни, двох областей за останні три роки, порівняйте результати. Визначте причини зростання чи скорочення досліджуваних показників.
2. Розгляньте загальнодержавні та місцеві податки України і будь-якої іноземної країни, проаналізуйте динаміку податкових надходжень до бюджету за останні три роки, порівняйте результати. Зазначте переваги і недоліки досліджуваних податків.
3. Проаналізуйте структуру податкової системи України та однієї країни ЄС, порівняйте податкові системи. Визначте переваги і недоліки досліджуваних податкових систем, визначте проблеми, сформуйте напрямки до вдосконалення податкової системи України.
4. Проаналізуйте вплив податків на фінансово-господарську діяльність підприємств за останні три роки. Зробіть висновки.
5. Дослідить особливості роботи податкових органів України та однієї країни ЄС, відобразіть результати їх діяльності та зробіть порівняння. Сформуйте пропозиції до підвищення ефективності роботи податкових органів України.
6. Дослідіть та охарактеризуйте існуючі податкові пільги в Україні за різними видами податків та одній країні ЄС, зробіть порівняння. Сформуйте пропозиції до запровадження або скасування податкових пільг в Україні на підставі врахування досвіду досліджуваної країни.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Податкова система – це сукупність податків, зборів, інших платежів та внесків до бюджету і державних цільових фондів, платників податків та органів, що здійснюють контроль за правильністю обчислення, повнотою і вчасністю сплати їх у встановленому законом порядку.

– Принципи податкової системи визначені відповідно до Митного кодексу України.

– До загальнодержавних податків в Україні належить єдиний податок.

– До місцевих податків в Україні належить акцизний податок.

– До місцевих зборів належать туристичний збір.

– Фіскальна достатність – це невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства.

– Нейтральність оподаткування – установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків.

– Податок – це необов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб.

– Податки виконують основні (фіскальна, регулююча, контрольна) та додаткові функції (розподільча, стимулююча, накопичувальна).

– Платник податку – нерезидент, а також група осіб без статусу юридичної особи, на яку згідно із законодавчими актами покладено обов'язок сплачувати податки та інші обов'язкові платежі.

2. Заповнити табл. 3.1, вказавши характеристику принципів податкової системи відповідно до Податкового кодексу України.

Таблиця 3.1 – Принципи податкової системи України

Принципи податкової системи України	Характеристика
загальність оподаткування	
рівність усіх платників перед законом	
невідворотність настання визначеної законом відповідальності	
презумпція правомірності рішень платника податку	
фіскальна достатність	
соціальна справедливість	
економічність оподаткування	
нейтральність оподаткування	
стабільність	
рівномірність та зручність сплати	
єдиний підхід до встановлення податків та зборів	

3. Заповнити табл. 3.2, зазначивши перелік загальнодержавних та місцевих податків і зборів та вказавши за кожним податком і збором елементи оподаткування відповідно до Податкового кодексу України, а саме: платник

податку; об’єкт оподаткування; база оподаткування; ставка податку; податковий період; переваги/недоліки.

Таблиця 3.2 – Перелік загальнодержавних та місцевих податків і зборів

Податки	Платник податку	Об’єкт оподаткування	База оподаткування	Ставка податку	Податковий період	Переваги/недоліки
Загальнодержавні податки						
Місцеві податки і збори						

4. Заповнити табл. 3.3, порівнявши два будь-яких податки в Україні та однієї країни ЄС.

Таблиця 3.3 – Порівняння податків в Україні та одній країні ЄС

Характеристика податків	Податки в Україні	Податки в країні ЄС
Платник податку		
Об’єкт оподаткування		
База оподаткування		
Ставка податку		
Податковий період		
Законодавча база		
Контролюючий орган		
Переваги		
Недоліки		
Напрямки реформування		

5. Створити стрічку часу за однією з тем: становлення і розвиток податкової системи України; історія розвитку та реформування Державної податкової служби України, Державної митної служби України; етапи реформування загальнодержавних та місцевих податків і зборів (на прикладі трьох податків та зборів); терміни сплати податків в Україні та одній країні ЄС за всіма видами податків.

6. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура податкової системи в Україні та одній країні ЄС; структура Державної

податкової служби України, Державної митної служби України та податкової служби однієї країни ЄС; перелік податків в Україні та одній країні ЄС.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

7. В Україні запроваджено зростання (чи скорочення) мита на імпорт чаю в Україну. Поясніть як вказане обмеження вплине на ринки чаю, кави, зварників для чаю в Україні?

8. В Україні запроваджено зростання (чи скорочення) мита на експорт цукру з України. Поясніть як вказане обмеження вплине на ринки цукру за кордоном, ситуацію в Україні та які інструменти регулювання?

9. За вересень на підприємстві нараховано заробітну плату працівникам:

працівник 1 – 18000 грн;

працівник 2 – 9000 грн, сім’я утримує чотирьох дітей віком до 18 років;

працівник 3 – 10000 грн, особа є одинокою матір'ю, яка виховує одну дитину віком до 18 років;

працівник 4 – 5500 грн, особа є інвалідом ІІ групи та працює на 0,5 ставки;

працівник 5 – 5000 грн, особа є учасником бойових дій під час Другої світової війни та працює на 0,5 ставки;

працівник 6 – 11000 грн, особа є інвалідом І групи.

Розрахувати такі показники: суму податкової соціальної пільги (за наявності); суму податку на доходи фізичних осіб; суму військового збору; суму утримання; суму до виплати працівникові; розмір ЄСВ. Під час розрахунків вказати посилання на відповідні статті Податкового кодексу України.

10. В Україні запроваджено зростання (чи скорочення) акцизу на імпорт сигарет, електромобілі. Поясніть як вказане обмеження вплине на ринки сигарет, електромобілів, ситуацію в Україні та які інструменти регулювання?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

ТЕМА 4. ПРОБЛЕМИ БАЛАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ. ДЕРЖАВНИЙ БОРГ І ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ

Мета теми: визначити сутність державних фінансів; охарактеризувати становлення та роль державних фінансів України в процесі створення ринкового господарства; визначити роль бюджету в регулюванні соціально-економічного розвитку держави; розглянути бюджетний механізм; охарактеризувати бюджетну систему України; визначити проблеми збалансованості бюджетів, які входять до бюджетної системи України; з'ясувати оптимальне співвідношення між загальнодержавним і місцевими бюджетами; визначити проблеми бюджетного дефіциту, проблеми збалансованості між надходженнями та витратами держави; проаналізувати дефіцит бюджету; встановити проблеми покриття дефіциту державного бюджету; охарактеризувати механізм використання ринку ОВДП для фінансування дефіциту державного бюджету України; проаналізувати державний кредит, його структуру і значення; розглянути державний борг, його природу і структуру; розглянути зовнішній державний борг України, проблеми його зростання та механізми обслуговування, внутрішній державний борг України та механізм його обслуговування.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Становлення та роль державних фінансів України в процесі створення ринкового господарства.
2. Бюджетний механізм, як сукупність конкретних форм бюджетних відносин, методів мобілізації і витрачання бюджетних коштів.
3. Бюджетний устрій та бюджетна система України.
4. Проблеми покриття дефіциту державного бюджету.
5. Державний кредит та державний борг України, їх структура та значення

 Основні терміни та поняття

Бюджет держави, бюджетні відносини, бюджет, бюджетна політика, бюджетна стратегія, бюджетна тактика, бюджетний механізм, бюджетний устрій, бюджетна система, класифікація доходів бюджету, класифікація видатків і кредитування бюджету, класифікація фінансування бюджету, класифікація боргу, складові частини бюджету, бюджетний фонд, бюджетний профіцит, бюджетний дефіцит, внутрішній державний борг, державна заборгованість, державний борг, державний кредит, державні позики, зовнішній державний борг, капітальний державний борг, обслуговування державного боргу, погашення державного боргу, поточний державний борг, управління державним боргом.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «бюджет держави». Слід розуміти, що «бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду» [1]. Основними функціями бюджету є: «державне регулювання і стимулювання економіки; перерозподіл валового внутрішнього продукту; фінансове забезпечення соціальної політики; контроль за утворенням і використанням централізованого фонду грошових коштів» [4]. Далі доцільно розглянути бюджетні відносини та джерело формування бюджету держави. Слід проаналізувати види розподілу та перерозподілу бюджетних відносин: «між окремими суб'єктами господарювання (за допомогою бюджетних відносин держава в одних суб'єктів вилучає частину доходів у процесі оподаткування, а іншим у процесі фінансування чи бюджетного кредитування виділяє бюджетні кошти); внутрішньогалузевий; міжгалузевий; між виробничою сферою та сферою послуг; між окремими адміністративно-територіальними формуваннями; між окремими ланками бюджетної системи; між окремими категоріями населення; між Україною та іншими державами; між Україною та міждержавними фінансовими об'єднаннями» [8]. В рамках бюджетних відносин також доцільно розглянути грошові відносини та їх види. Слід усвідомити, що бюджет держави виконує контрольну та розподільчу функції. Під кінець питання необхідно розглянути роль бюджету за змістом, формою, організаційною побудовою, правовим характером, а також визначити основне призначення бюджету держави.

Вивчення другого питання слід почати із визначення поняття «бюджетна політика». Під бюджетною політикою розуміють «розроблення напрямів використання бюджету відповідно до засад соціально-економічного розвитку суспільства» [8]. В рамках даного питання студенту доцільно розглянути правове оформлення бюджетної політики, визначити її мету, завдання. Також слід звернути увагу на розгляд факторів, які впливають на бюджетну політику. Крім того, «залежно від періоду і характеру завдань, що вирішуються, бюджетну політику ділять на бюджету стратегію та бюджетну тактику» [8]. Відповідно, студенту слід розглянути мету, завдання бюджетної стратегії та бюджетної тактики. Слід усвідомити, що «реалізація бюджетної політики, успішне її впровадження забезпечується за допомогою бюджетного механізму» [8]. Формування бюджетного механізму залежить від визначеної бюджетної стратегії та він впливає на розподіл ВВП. Слід зупинитися на розгляді структури бюджетного механізму, а саме розглянути такі складові: форми бюджетного забезпечення, організаційні форми, бюджетні стимули і санкції, методи та інструменти бюджетного регулювання.

Третє питання передбачає вивчення поняття «бюджетний устрій» та дослідження бюджетної системи України. Доцільно розглянути існуючі підходи вітчизняних та іноземних науковців до визначення поняття «бюджетний устрій». Під бюджетною системою України розуміють «сукупність державного

бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права» [1]. Також доцільно розглянути етапи розвитку бюджетної системи: «початковий етап; етап часткового збалансування; етап подальшого збалансування; етап продовження бюджетного реформування; етап підвищення ступеня ефективності функціонування бюджетної системи; етап турбулентності» [4]. Далі студент повинен звернути увагу на законодавче регулювання бюджетної системи України відповідно до Бюджетного кодексу України. Бюджетна система України складається з державного бюджету та місцевих бюджетів [1]. Слід розглянути нормативно-правові акти, які належать до складу бюджетного законодавства та регулюють бюджетні відносини в Україні. Окремо слід розглянути принципи бюджетної системи України, до яких відносять: єдність; збалансованість; самостійність; повноти; обґрунтованості; ефективності та результативності; субсидіарності; цільового використання бюджетних коштів; справедливості і неупередженості; публічності та прозорості [1]. Під кінець питання слід розглянути бюджетну класифікацію, яка має такі складові частини: «класифікація доходів бюджету; класифікація видатків та кредитування бюджету; класифікація фінансування бюджету; класифікація боргу» [1].

Вивчення четвертого питання слід розпочати із усвідомлення сутності поняття профіцит бюджету, тобто «перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету)» [1]. Слід розуміти, що дефіцит бюджету – це «перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету)» [1]. Студент повинен розглянути класифікацію дефіциту бюджету за такими ознаками: строк виникнення; місце виникнення; форма прояву; причини виникнення; напрями дефіцитного фінансування; критерій визначення складових; строк дії; зв'язок із державним боргом. Поряд з цим, необхідно охарактеризувати причини виникнення дефіциту бюджету, проблеми збалансованості між надходженнями та витратами держави, проблеми покриття дефіциту державного бюджету. Також слід звернути увагу на дослідженні джерел фінансування дефіциту, охарактеризувати механізм використання ринку ОВДП для фінансування дефіциту державного бюджету України.

В рамках останнього питання слід розглянути сутність державного кредиту, державного боргу України. Слід усвідомити, що державний борг – «загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення» [1]. Доцільно розглянути особливості здійснення державних (місцевих) запозичень та управління державним (місцевим) боргом відповідно до Бюджетного кодексу України. Під кінець питання слід розглянути зовнішній державний борг України, проблеми його зростання та механізми обслуговування, а також внутрішній державний борг України та механізм його обслуговування.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять «бюджет» та «бюджетні відносини».
2. Яке основне джерело формування бюджету держави?
3. Вкажіть види розподілу та перерозподілу бюджетних відносин.
4. Назвіть функції бюджету держави.
5. Який правовий характер має бюджет держави?
6. Зазначте призначення бюджету держави.
7. Як ви розумієте поняття надходження бюджету, видатки бюджету, витрати бюджету?
8. Що не належить до видатків бюджету держави?
9. Що таке «Прозорий бюджет»?
10. Охарактеризуйте призначення бюджетної політики.
11. Які завдання має бюджетна політика?
12. Яка різниця між бюджетною стратегією та бюджетною тактикою?
13. Дайте визначення поняття «бюджетний механізм».
14. Охарактеризуйте структуру бюджетного механізму.
15. Дайте визначення понять «бюджетний устрій», «бюджетна система».
16. Вкажіть структуру бюджетної системи України.
17. Які нормативно-правові акти належать до складу бюджетного законодавства?
18. Назвіть принципи бюджетної системи України.
19. Поясніть різницю між профіцитом та дефіцитом бюджету.
20. Назвіть джерела фінансування дефіциту бюджету.
21. Дайте визначення понять «державний кредит», «державний борг».
22. Поясніть різницю між зовнішнім та внутрішнім державним боргом.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Охарактеризувати роботу державних та комерційних банків. Порівняйте результати за три останні роки та зробіть висновки.
2. Проаналізуйте внутрішній та зовнішній борг України за останні три роки, прогнозні показники, порівняйте результати. Визначте проблеми його зростання, механізми обслуговування.
3. Охарактеризуйте Концепцію створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», наведіть приклади використання Є-data модулі.
4. Охарактеризуйте міжнародні та вітчизняні проєкти, які реалізуються в Україні за останні три, наведіть приклади їх реалізації.
5. Проаналізуйте та охарактеризуйте міжнародні фінансові організації з якими співпрацює Україна, наведіть приклади.
6. Проаналізуйте бюджет України за складовими: доходи, видатки, кредитування, фінансування, державні фонди. Наведіть статистичні дані,

визначте проблеми збалансованості між надходженнями та витратами держави, проблеми покриття дефіциту державного бюджету та шляхи їх вирішення.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

– Основним джерелом формування бюджету держави є інвестиції, зовнішні надходження.

– Контрольна функція впливає на процес концентрації грошових коштів в руках держави і їх використання з метою задоволення загальнодержавних потреб.

– Основу контрольної функції становить рух бюджетних коштів, які відображаються у відповідних показниках бюджетних надходжень і видаткових призначень.

– Призначення бюджету – забезпечити фінансовими ресурсами потреби економічного й соціального розвитку на основі розподілу і перерозподілу інвестицій в державі.

– До видатків бюджету належать погашення боргу, надання кредитів з бюджету, придбання цінних паперів.

– 11 лютого 2016 р. Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет».

– Реалізація бюджетної політики, успішне її впровадження забезпечується за допомогою бюджетної системи.

– Бюджетна стратегія – цілісна система дій і держави, спрямована на реалізацію мети, завдань та пріоритетів тривалого курсу бюджетної політики, розрахованого на тривалу перспективу, що передбачає вирішення глобальних завдань, визначених економічною стратегією.

– Принцип публічності та прозорості бюджетної системи означає: бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями.

– Профіцит бюджету – це перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

– Право на здійснення державних внутрішніх та зовнішніх запозичень належить державі в особі Голови Боргового агентства України або особи, яка виконує його обов’язки, за дорученням Міністра фінансів України.

2. Заповнити табл. 4.1, вказавши характеристику та приклади грошових відносин в рамках категорії бюджетні відносини.

Таблиця 4.1 – Групи грошових відносин

Групи грошових відносин	Характеристика	Приклад
між державою та підприємствами, організаціями та установами державної форми власності		
між державою та підприємствами й організаціями змішаної форми власності (акціонерні товариства, спільні підприємства тощо)		
між державою та підприємствами, організаціями й установами, що знаходяться у приватній власності		
між державою та громадськими організаціями		
між державою і населенням		
між Україною та іншими державами і міждержавними організаціями		

3. Заповнити табл. 4.2, зазначивши категорії бюджету (за змістом, формою, організаційною побудовою, правовим характером) та основне призначення бюджету держави.

Таблиця 4.2 – Перелік категорій бюджету держави

Податки	Сутність	Ознаки
За змістом		
За формою		
За організаційною побудовою		
За правовим характером		
Основне призначення бюджету		
_____		

4. Заповнити табл. 4.3, вказавши структуру бюджету держави.

Таблиця 4.3 – Структура бюджету України

Структура бюджету України	Характеристика	Напрямки спрямування	Динаміка показників за останні три роки та їх зміна
Надходження бюджету			
Витрати бюджету			
Видатки бюджету			

5. Заповнити табл. 4.4, вказавши призначення, приклади використання Є-data модулів інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», переваги та недоліки.

Таблиця 4.4 – Є-data модулі інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет»

Є -data модулі	Призначення	Приклади використання	Переваги/недоліки
Open budget планування та виконання бюджетів			
Boost-аналіз інструмент аналізу бюджетів			
Spending використання публічних коштів			
Proifi проєкти за підтримки МФО (позики)			
Видатки на освіту			
Відшкодування ПДВ			
Державні банки			
Боргова політика			
Показники зовнішньої торгівлі			
Показники фінансових ринків			
Інвестиційна політика Міністерства фінансів			
Ефективність використання коштів			
Віджет бюджету			

6. Вказати характеристику бюджетної системи України за складовими: сутність; принципи; структура; бюджетна класифікація. Отримані дані відобразити у вигляді схеми.

7. Заповнити табл. 4.5, вказавши причини виникнення, джерела фінансування зовнішнього та внутрішнього державного боргу.

Таблиця 4.5 – Державний борг

Державний борг	Причини виникнення	Джерела фінансування	Переваги/недоліки
Зовнішній державний борг			
Внутрішній державний борг			

8. Створити стрічку часу за однією з тем: становлення і розвиток бюджетної системи України.

9. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура бюджетної системи в Україні та одній країні ЄС; структура інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет»; структура бюджету в Україні та одній країні ЄС; структура бюджетного механізму держави та однієї країни ЄС;

бюджетна класифікація держави та однієї країни ЄС; структура зовнішнього, внутрішнього державного боргу в Україні та одній країні ЄС.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

10. Проаналізуйте ВВП (валовий внутрішній продукт) у фактичних цінах, у цінах попереднього року, ВНД (валовий національний дохід), ВРП (валовий регіональний продукт) за сім останніх років, розрахуйте абсолютне та відносне відхилення. Яка динаміка показників спостерігається протягом досліджуваного періоду? Які дії держави до зростання ВВП, ВНД, ВРП?

11. Розглянути структуру доходів та витрат населення України, структуру доходів та витрат населення чотирьох областей за сім останніх років, розрахувати абсолютне та відносне відхилення. Яка ситуація спостерігається? Вкажіть причини скорочення або зростання доходів і витрат. Як діяти в такій ситуації?

12. Визначте показники виконання Зведеного бюджету України за п’ять років: доходи (податкові надходження, неподаткові надходження); видатки; кредитування; фінансування. Визначте загальний обсяг планових доходів, витрат, фінансування зведеного бюджету, розрахуйте темп росту та питому вагу за показниками. Виконайте завдання відповідно до статей Бюджетного кодексу України.

13. Плановий обсяг доходів Державного бюджету України становить 1240 млрд грн, видатків – 2617 млрд грн, операції кредитування не передбачено. Розрахувати величину бюджетного дефіциту, якщо план за доходами виконано на 132%, а за видатками – на 102%?

14. Територіальна громада планує затвердити спеціальний фонд бюджету з дефіцитом та джерелом фінансування дефіциту визначено надходження від внутрішніх місцевих запозичень. Чи є рішення територіальної громади правомірним? Надайте відповідь відповідно до статей Бюджетного кодексу України.

15. Оберіть місцевий бюджет двох областей та виберіть показники для загального, спеціального фонду за останні три роки: доходи; видатки; надання кредитів; повернення кредитів. Розрахуйте показники дефіциту (профіциту) міського бюджету, абсолютне та відносне відхилення, а також можливі джерела його фінансування відповідно до статей Бюджетного кодексу України.

ТЕМА 5. ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СПЕЦИФІЧНА СФЕРА РУХУ ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ

Мета теми: розглянути фінансовий ринок України і його роль у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів; проаналізувати економічні умови функціонування фінансового ринку в Україні; охарактеризувати структуру фінансового ринку, його складові (грошовий ринок і ринок капіталів); розглянути учасників фінансового ринку та особливості їх діяльності; охарактеризувати організацію грошового ринку та його проблеми; проаналізувати функціонування ринку капіталів; визначити проблеми формування і розвитку фондового ринку України; розглянути регулювання фінансового ринку, його необхідність і завдання; визначити проблеми фінансового ринку України і перспективи його розвитку.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Фінансовий ринок: сутність, структура, особливості.
2. Роль фінансового ринку у регулюванні ринкових відносин.
3. Регулювання фінансового ринку України і перспективи його розвитку.

Основні терміни та поняття

Фінансовий ринок, об'єкт відносин на фінансовому ринку, суб'єкт фінансового ринку, функція фінансового ринку, ринок грошей, ринок капіталів, кредитний і ринок цінних паперів, регулювання фінансового ринку, принципи регулювання фінансового ринку, напрями регулювання фінансово ринку, міжнародне регулювання, державне регулювання, внутрішнє регулювання, форми регулювання, пряме (правове) регулювання, непряме (економічне) регулювання, державне регулювання фінансового ринку, державно-правове регулювання, внутрішнє регулювання.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «фінансовий ринок». Під фінансовим ринком слід розуміти: «складна система економічних і правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або обігом та випуском фінансових активів; складна структура, яка має свої складові і яка забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів та їх трансформацію в інвестиційний капітал; механізм, за допомогою якого кошти переміщуються від тих, хто має їх надлишок, до тих, хто відчуває дефіцит і може їх ефективно використовувати; сукупність ринкових інструментів, які направляють грошові потоки від власників до позичальників; ринок, де суб'єкти економічних відносин можуть взяти гроші в борг у тих, у кого є зайві гроші» [12]. В процесі вивчення питання студент повинен розглянути об'єкт та суб'єкт фінансового ринку, його функції. Під кінець вивчення питання необхідно розглянути роль фінансового ринку у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів.

Під час опрацювання другого питання доцільно розглянути класифікацію фінансового ринку, який включає ринок капіталу, грошовий ринок, валютний ринок. Також слід розглянути такі класифікаційні ознаки фінансового ринку: за формою фінансових ресурсів (ринок грошей, ринок капіталів); за організацією торгівлі (кредитний ринок, ринок цінних паперів). Окремо слід зупинитися на дослідженні структури ринку капіталу, грошового ринку, валютного ринку, визначенні їх учасників та специфіки діяльності. Необхідно зупинитися на характеристиці облігацій внутрішньої державної позики. Слід усвідомити, що «фінансові інструменти – фінансові права й зобов'язання, які перебувають в обігу на ринку передусім у документальній формі; короткотермінові зобов'язання, які випускають у продаж із знижкою, не передбачають позичкового відсотка і діють менше року» [12]. Відповідно, студент повинен розглянути фінансові інструменти, що обслуговують фінансовий ринок, за такими класифікаційними ознаками: «за видами фінансових ринків: інструменти кредитного ринку; інструменти фондового ринку; інструменти валютного ринку; інструменти ринку фінансових послуг; інструменти ринку золота; за періодом обертання: короткострокові фінансові інструменти; довгострокові фінансові інструменти; за характером фінансових зобов'язань: інструменти, додаткові фінансові зобов'язання за якими не виникають; боргові фінансові інструменти, які характеризують кредитні відносини між їх покупцем і продавцем та зобов'язують боржника погасити в передбачені строки їх номінальну вартість і заплатити винагороду у формі відсотка; пайові фінансові інструменти; за пріоритетною значимістю: первинні фінансові інструменти; вторинні фінансові інструменти, або деривативи; за гарантованістю рівня дохідності: фінансові інструменти з фіксованим доходом; фінансові інструменти з невизначеним доходом; за рівнем ризику: безризикові фінансові інструменти; фінансові інструменти з низьким рівнем ризику; фінансові інструменти з помірним рівнем ризику; фінансові інструменти з високим рівнем ризику; фінансові інструменти з дуже високим рівнем ризику» [11]. Також доцільно охарактеризувати організацію роботи кожного ринку, розглянути сучасний стан фондового ринку, проблеми його формування і заходи подальшого розвитку.

Останнє питання передбачає вивчення особливостей регулювання фінансового ринку, під яким слід розуміти «цілеспрямований вплив на систему взаємовідносин, що складаються на фінансовому ринку, з метою впорядкування цих взаємовідносин і забезпечення захисту інтересів осіб, які беруть у них участь» [12]. Студенту доцільно розглянути мету, цілі, принципи, напрямки регулювання фінансового ринку. Також слід охарактеризувати особливості, мету, завдання, форми міжнародного, державного та внутрішнього, прямого і непрямого регулювання фінансового ринку. Доцільно охарактеризувати законодавчу базу регулювання фінансового ринку в Україні. Під кінець питання студент повинен розглянути проблеми фінансового ринку України і перспективи його розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «фінансовий ринок».
2. Що є об’єктом та суб’єктом фінансового ринку?
3. Які функції виконує фінансовий ринок?
4. Назвіть класифікаційні ознаки фінансового ринку.
5. Вкажіть особливості ринку грошей України.
6. Хто виступає регулятором валютного ринку України?
7. Наведіть приклади ринку капіталів в Україні та за кордоном.
8. Дайте визначення поняття «облігації внутрішньої державної позики».
9. Поясніть призначення фінансових інструментів.
10. За якими ознаками класифікують фінансові інструменти?
11. Для чого здійснюється регулювання фінансового ринку?
12. Зазначте принципи, напрямки регулювання фінансового ринку.
13. Поясніть різницю між держаним та міжнародним регулюванням фінансового ринку.
14. Зазначте законодавчу базу регулювання фінансового ринку в Україні.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Охарактеризуйте та порівняйте фінансовий ринок України та будь-якої країни ЄС. Вкажіть переваги і недоліки, сформуйте шляхи покращення фінансового ринку України.
2. Охарактеризуйте та порівняйте грошовий ринок, ринок капіталу та валютний ринок України за останні п’ять років. Вкажіть проблеми та шляхи до їх вирішення.
3. Охарактеризуйте сутність, роль облігацій внутрішніх державних позик України (ОВДП). Наведіть приклади календаря аукціонів, графіків оголошення та результатів аукціонів.
4. Охарактеризуйте фондовий ринок України, визначте проблеми та напрямки вдосконалення. Проаналізуйте роботу Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), зазначте опис, структуру, стратегію, кадрову політику, наведіть бюджет та звіти про діяльність.
5. Охарактеризуйте стратегію розвитку фінансового сектору України відповідно до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за поточний період, зазначте переваги і недоліки, пропозиції для вдосконалення стратегії на наступний рік.
6. Охарактеризуйте та порівняйте функціонування фондових бірж в Україні та за кордоном, відобразіть основні показники діяльності, наведіть приклади. За результатами дослідження зазначте переваги і недоліки.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Основна функція фінансового ринку – забезпечення руху грошових коштів від власників (кредиторів) до позичальників.

– Об’єктом фінансового ринку є держава, підприємства.

– Суб’єктом фінансового ринку є цінні папери, грошово-кредитні ресурси.

– Національний банк України не працює на фінансовому ринку, щоб досягати цілей монетарної політики.

– На валютному ринку України здійснюються операції з купівлі/продажу безготівкової та готівкової іноземної валюти, а також банківських металів.

– На грошовому ринку формується ціна довгострокових фінансових ресурсів.

– Облігації внутрішньої державної позики є борговими цінними паперами, які продаються Урядом первинним дилерам та їх клієнтам на первинному ринку для фінансування потреб державного бюджету.

– Фінансові інструменти – фінансові права й зобов’язання, які перебувають в обігу на ринку в електронній формі.

– Принципи регулювання фінансового ринку – це основні правила, за якими відбувається цілеспрямований вплив на систему взаємовідносин між всіма учасниками ринку для підтримки їх рівноваги.

– Державно-правове регулювання – підлеглість учасників ринку нормативним документам: статуту, правилам здійснення діяльності, стандартам діяльності.

2. Заповнити табл. 5.1, вказавши характеристику фінансового ринку України.

Таблиця 5.1 – Фінансовий ринок

Фінансовий ринок	Характеристика
Сутність	
Об’єкти фінансового ринку	
Суб’єкти фінансового ринку	
Функції фінансового ринку	
Роль фінансового ринку	

3. Заповнити табл. 5.2, зазначивши особливості ринку капіталу, грошового ринку, валютного ринку.

Таблиця 5.2 – Види фінансового ринку

Види фінансового ринку	Призначення	Обмеження	Учасники	Регулятор
Ринок капіталу				
Грошовий ринок				
Валютний ринок				

4. Заповнити табл. 5.3, вказавши класифікаційні ознаки фінансових інструментів.

Таблиця 5.3 – Класифікація фінансових інструментів

Класифікаційні ознаки	Види	Сфера використання
За видами фінансових ринків		
За періодом обертання		
За характером фінансових зобов'язань		
За пріоритетною значимістю		
За гарантованістю рівня дохідності		
За рівнем ризику		

5. Заповнити табл. 5.4, вказавши мету, цілі, принципи, напрямки регулювання фінансового ринку в Україні та одній іноземній країні, переваги та недоліки.

Таблиця 5.4 – Особливості регулювання фінансового ринку

Регулювання фінансового ринку	Україна	Іноземна країна
Мета		
Цілі		
Принципи		
Напрямки		
Орган, який здійснює		
Переваги		
Недоліки		

6. Створити стрічку часу за однією з тем: становлення і розвиток фінансового ринку України; становлення ринку капіталу, грошового ринку, валютного ринку; становлення і розвиток регулювання фінансового ринку в Україні та одній країні ЄС.

7. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура фінансового ринку в Україні та одній країні ЄС; структура ринку капіталу, грошового ринку, валютного ринку в Україні та одній країні ЄС; структура фінансових інструментів в Україні та одній країні ЄС.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

8. Зробити порівняльний аналіз валютного ринку України за останні п’ять років і порівняти показники: офіційний курс гривні до іноземних валют за 1 одиницю; динаміка офіційного курсу гривні до долара США та євро; показники валютного ринку України; обсяг операцій продажу/купівлі безготівкової іноземної валюти клієнтами банків на умовах "тод", "том", "спот" та "форвард" (усі валюти в доларовому еквіваленті); операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти. Розрахувати темп росту. Про що свідчить динаміка досліджуваних показників?

9. Комерційний банк нараховує складні відсотки щомісячно на депозитний вклад у розмірі 15000 грн, термін зберігання – 3 роки, ставка відсотка – 14% річних. Визначити доцільності вкладу, якщо квартальний рівень інфляції буде сягати 1,5%.

10. Визначити крос-курс продажу та купівлі доларів США за євро, якщо комерційний банк у Запоріжжі встановив наступне котирування валют на звітну дату: USD (долар США) до грн: 37,86 – 37,92; EUR (Євро) до грн: 41,56 – 41,62.

11. Інвестор придбав акції на 7 років за такими умовами: розмір прогнозних дивідендів за 1-рік – 22000 грн, в наступні роки відбудеться приріст на 5000 грн (щороку); прогнозна ціна продажу акції 45000 грн через 7 років; норма поточної дохідності складе 17% річних. Розрахуйте вартість акції.

12. Визначити розрахункову ціну облігації, якщо відомо: номінал по облігаціям 22000 грн; термін погашення 3 роки; відсотки по ставці 12% річних (виплачуються на момент погашення); прийнятна ставка прибутковості становить 15%. На момент розрахунку вартість облігації на ринку становила 27680 грн.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

ТЕМА 6. РОЗБУДОВА СИСТЕМИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Мета теми: розглянути особливості страхування як фінансової категорії, її економічний зміст та функції; визначити сутність та функції страхування; охарактеризувати необхідність страхового захисту і його роль у забезпеченні суспільного відтворення; розглянути страхові фонди як основу страхового захисту; охарактеризувати форми організації фондів страхового захисту; охарактеризувати поняття страхового ринку і його інфраструктуру; розглянути спеціалізацію страховиків; проаналізувати страхові послуги як об'єкт взаємовідносин страховиків і страхувальників; розглянути особливості фінансової безпеки страхових компаній.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Страхування як фінансова категорія, її економічний зміст та функції.
2. Форми організації фондів страхового захисту.
3. Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України. Страхові послуги як об'єкт взаємовідносин страховиків і страхувальників.
4. Фінансова безпека страхових компаній.

 Основні терміни та поняття

Страхування, об'єкт страхування, суб'єкт страхування, страховики, страхувальники, застраховані, функції страхування, страховий ризик, страховий інтерес, класифікація страхування, страховий захист, форми організації страхового фонду, централізований резервний страховий фонд, фонд самострахування, страховий фонд страховика, перестрахування, співстрахування, страховий ринок, страхова компанія, фінансова безпека.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «страхування». Слід усвідомити, що «страхування – правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов’язаних з життям, здоров’ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством» [7]. Далі слід розглянути об’єкт страхування, яким є: «життя, здоров’я, працездатність та/або пенсійне забезпечення; майно на праві володіння, користування і розпорядження майном

та/або можливі збитки чи витрати; відповідальність за заподіяну шкоду особі або її майну» [7]. Поряд з цим, слід охарактеризувати суб'єктів страхування. Далі слід охарактеризувати функції страхування, а саме: ризикова; інвестиційна; контрольна; превентивна; заощаджувальна; формування і використання страхових резервів. Також розглянути ключові функції, тобто «функції, що передбачають здійснення діяльності з управління ризиками, дотримання норм (комплаєнс), актуарної функції та функції внутрішнього аудиту» [7]. Крім того, доцільно охарактеризувати принципи страхування. Далі студент повинен розглянути класифікацію страхування за такими ознаками: за формами проведення; за сферами діяльності або спеціалізацією страховика; за об’єктами страхування; за родом небезпеки страхових ризиків; за статусом страхувальника; за організаційною-правовою формою страховика. В рамках питання доцільно розглянути класи страхування. Також доцільно охарактеризувати існуючі види страхування.

В рамках другого питання слід усвідомити, що «страховий захист – сукупність економічних відносин, пов'язаних із попередженням, подоланням або зменшенням негативного впливу несприятливих подій (ризиків) і відшкодуванням їх наслідків з метою забезпечення безперервного і безперебійного суспільного виробництва, фінансової стабільності держави, її сталого економічного розвитку і загального добробуту» [8]. Під час вивчення даного питання студент повинен звернути увагу на ознаки страхового захисту, а також розглянути форми організації страхового фонду: страховий фонд страховика; централізований резервний страховий фонд; фонд самострахування.

Третє питання передбачає визначення сутності та особливостей страхового ринку. Студент повинен проаналізувати підходи вітчизняних та закордонних науковців до трактування дефініції «страховий ринок». Далі доцільно розглянути об’єктів, суб’єктів страхового ринку України та його структуру. Окремо слід зупинитися на страхових послугах та роботі страхових посередників, якими можуть бути «фізичні особи та фізичні особи - підприємці, працівники з реалізації та керівники з реалізації страховиків, страхових посередників - юридичних осіб, представництв страхових та/або перестрахових брокерів - нерезидентів та страхових посередників - фізичних осіб - підприємців до початку та впродовж всієї діяльності (виконання трудових обов’язків) з реалізації страхових та/або перестрахових продуктів зобов’язані мати повну цивільну дієздатність, бездоганну ділову репутацію» [7]. Поряд з цим, слід проаналізувати особливості роботи страхових брокерів та перестрахових брокерів, страхових агентів. Під кінець питання необхідно розглянути чинники, які впливають на функціонування страхового ринку, а також проблемах його розвитку.

Останнє питання охоплює розгляд особливостей фінансової безпеки страхових компаній. Під час опрацювання даного питання студент повинен охарактеризувати сутність фінансової безпеки страховика. В рамках фінансової безпеки страхової організації доцільно розглянути об’єкт, суб’єкт, предмет, перелік загроз фінансовій безпеці, підходи до її оцінки.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «страхування».
2. Що може бути об’єктом страхування?
3. Наведіть перелік суб'єктів страхування.
4. Дайте визначення понять «страховик», «страхувальник», «застраховані».
5. Зазначте функції страхування.
6. Вкажіть принципи страхування.
7. Зазначте класифікаційні ознаки страхування.
8. Охарактеризуйте класи страхування.
9. Поясніть сутність понять «страховий інтерес», «страховий ризик».
10. Поясніть роль страхового захисту.
11. Дайте визначення поняття «страховий ринок».
12. Яку роль виконують страхові посередники?
13. Чим можуть займатися страхові агенти?
14. Охарактеризуйте поняття фінансова безпека страхової компанії.
15. Які причини обумовлюють виникнення зовнішніх загроз фінансовій безпеці страховика?

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Охарактеризуйте стан страхового ринку України, визначте переваги, недоліки, перспективи до вдосконалення.
2. Охарактеризуйте рейтинг страхових компаній України за різними напрямами, наведіть приклади роботи.
3. Охарактеризуйте та порівняйте роботу двох ризикових страхових компаній України.
4. Проаналізуйте, охарактеризуйте та порівняйте роботу двох страхових компаній України, які є надійними для оформлення страхових послуг. Зробіть висновки.
5. Охарактеризуйте та порівняйте страхові компанії на прикладі іноземної країни та України, відобразіть результати роботи, послуги, наведіть статистичні показники. За результатами дослідження вкажіть переваги і недоліки, визначте проблеми та напрямки вирішення.
6. Охарактеризуйте наслідки впливу глобалізації на український страховий ринок за останні роки. Визначіть модель державного регулювання страхової діяльності в Україні.
7. Охарактеризуйте функції державного регулювання страхової діяльності в Україні. Які виокремлюють тенденції розвитку світового страхового ринку? Сформуйте рекомендації для страхового ринку України.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Об’єктом страхування не може бути життя, здоров’я, працездатність та/або пенсійне забезпечення.

– Страхувальник – фінансова установа або філія страховика-нерезидента, які мають право здійснювати діяльність із страхування на території України.

– Страховий ризик – подія, на випадок виникнення якої проводиться страхування, яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

– Страховий інтерес – соціальна заінтересованість та/або потреба потенційного страхувальника (іншої особи, визначеної у договорі страхування) у страхуванні ризиків, пов’язаних з життям, здоров’ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі.

– За формою проведення страхування буває добровільне та обов’язкове.

– Застрахована особа – юридична особа, визначена страхувальником у договорі страхування, життя, здоров’я, працездатність та/або пенсійне забезпечення якої є об’єктом страхування за договором страхування.

– Відповідно до Закону України «Про страхування» виділяють 23 класи страхування.

– Виділяють чотири основні форми організації страхового фонду.

– Діяльність з реалізації страхових продуктів здійснюється страховиком, страховим посередником (крім перестрахового брокера).

– Страхові та/або перестрахові брокери здійснюють діяльність з надання посередницьких послуг у страхуванні та/або перестрахуванні як виключний вид діяльності не раніше дати внесення їх в Реєстр неприбуткових організацій.

2. Заповнити табл. 6.1, вказавши характеристику страхування України.

Таблиця 6.1 – Ознаки страхування

Ознаки страхування	Характеристика
Сутність	
Об’єкт	
Суб’єкти	
Функції	
Принципи	
Етапи розвитку	

3. Заповнити табл. 6.2, вказавши види за класифікаційними ознаками страхування.

Таблиця 6.2 – Класифікація страхування

Класифікаційні ознаки	Види	Приклади використання
За формами проведення		
За сферами діяльності або спеціалізацією страховика		
За об’єктами страхування		
За родом небезпеки страхових ризиків		
За статусом страхувальника		
За організаційною-правовою формою страховика		

4. Заповнити табл. 6.3, вказавши класи страхування та їх характеристику.

Таблиця 6.3 – Класи страхування

№	Класи страхування	Характеристика
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		

5. Заповнити табл. 6.4, вказавши характеристику осіб, які здійснюють страхову діяльність.

Таблиця 6.4 – Перелік осіб, які здійснюють страхову діяльність

Перелік осіб, які здійснюють страхову діяльність	Вид діяльності	Обмеження	Функції	Законодавство
Страхові посередники				
Страхові брокери				
Перестрахові брокери				
Страхові агенти				

6. Створити стрічку часу за однією з тем: становлення і розвиток страхового ринку України; формування законодавчої бази в сфері регулювання страхового ринку; етапи формування системи державного нагляду за страховим ринком України.

7. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура страхового ринку в Україні та одній країні ЄС; чинники впливу на розвиток страхового ринку в Україні та одній країні ЄС; загрози та фінансові ризики фінансової безпеки страхової організації; структура апарату фінансової безпеки страхової організації; структура правового забезпечення страхування в Україні та одній країні ЄС.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

8. Підприємство застрахувало своє майно терміном на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 560000 грн. Ставка страхового тарифу 0,7% від страхової суми. Відповідно до договору передбачена умовна франшиза 2,7%, за якої надають знижку тарифу 7%. Фактичний збиток страхувальника 11000 грн, 15000 грн.

Розрахувати загальну суму страхового платежу, розмір умовної франшизи, страхове відшкодування.

9. Протягом звітного періоду страхова компанія уклала 3456 страхових договорів. Ймовірність настання страхового випадку становить 0,03, середня страхова сума – 230000 грн, середнє страхове відшкодування – 110000 грн, питома вага навантаження в структурі страхового тарифу – 27%. Розрахувати страховий тариф за гарантії безпеки – 0,97.

10. Загальна вартість автомобіля становить 700000 грн та він застрахований у трьох страхових компаніях: перша – на суму 100000 грн (безумовна франшиза 12%); друга – на 400000 грн (безумовна франшиза 25%); третя – 700000 грн (безумовна франшиза 30%). Розрахувати суму страхового відшкодування, якщо внаслідок страхового випадку автомобіль повністю знищений.

11. Розрахувати величину відшкодування в разі пропорційної відповідальності й відповідальності за першим ризиком, якщо відомо такі дані: страхова оцінка об’єкта складає 890450 грн; загальна страхова сума – 765120 грн; сума збитків внаслідок пожежі – 450200 грн.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВАХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

ТЕМА 7. ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Мета теми: розглянути фінанси суб'єктів господарської діяльності в умовах переходу до ринкової економіки; визначити особливості фінансових відносин на підприємствах різних форм власності; розглянути вимоги ринкової економіки до фінансів суб'єктів підприємницької діяльності; охарактеризувати стан та проблеми фінансів підприємств; проаналізувати кризові явища на підприємствах; визначити особливості оптимізації розподілу прибутку і вибір ефективної фінансової політики; охарактеризувати розробку і реалізацію стратегічної фінансової політики підприємства; охарактеризувати передумови ефективного функціонування суб’єктів господарювання в Україні; розглянути особливості формування фінансових ресурсів підприємств в Україні; визначити систему оподаткування та її вплив на функціонування суб’єктів господарювання.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Фінанси суб'єктів господарської діяльності в умовах переходу до ринкової економіки.
2. Стан та проблеми фінансів підприємств на сучасному етапі економічного розвитку України.
3. Оптимізація розподілу прибутку і вибір ефективної фінансової політики.
4. Передумови ефективного функціонування суб’єктів господарювання в Україні.

Основні терміни та поняття

Суб’єкти господарювання, фінанси суб’єктів господарювання, операційна діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність, фінансування, фінансова політика, фінансова стратегія, фінансові ресурси, фінанси підприємств, фінансові відносини.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає розгляд фінансів суб'єктів господарської діяльності в умовах переходу до ринкової економіки. Слід усвідомити, що «суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством» [2]. Слід також засвоїти, що

суб'єктами господарювання є: «господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці» [2]. «На вибір правової форми організації бізнесу впливають чинники: кількість власників та рівень їхньої відповідальності; умови передачі права власності та правонаступництва; можливість участі в управлінні фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання; можливості фінансування; умови оподаткування; порядок організації та ведення бухгалтерського, податкового обліку; законодавчі вимоги щодо відповідності виду діяльності певним формам організації бізнесу» [11]. Також студент повинен зрозуміти, що «суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва» [2]. Далі студент повинен охарактеризувати особливості суб'єктів мікропідприємництва, малого, середнього та великого підприємництва. Крім того, слід засвоїти, що: «підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом та іншими законами» [2]. В рамках даного питання студент повинен розглянути поняття «фінанси суб'єктів господарювання», функції фінансів підприємств та види діяльності, а саме: операційна діяльність; інвестиційна діяльність; фінансова діяльність. Під кінець першого питання студент повинен розглянути особливості фінансових відносин на підприємствах різних форм власності, а також вимоги ринкової економіки до фінансів суб'єктів підприємницької діяльності.

Вивчення другого питання передбачає розгляд стану та проблем фінансів підприємств, дослідження кризових явищ на підприємствах. З метою дослідження стану, потреб, визначення проблем бізнесу слід ознайомитися із результатами досліджень, які проведені Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, національним проєктом Дія.Бізнес, стратегічним агентством Advanter Group. Під час вивчення питання слід опрацювати такі напрямки: стан бізнесу на поточний момент; проблеми бізнесу; перешкоди для роботи бізнесу; потреби бізнесу у фінансуванні; індекс активності бізнесу. Далі студент повинен розглянути перелік кризових явищ, які впливають на роботу підприємств, чинники, які обумовлюють виникнення кризових явищ та особливості антикризового управління.

Третє питання передбачає вивчення особливостей оптимізації розподілу прибутку і вибір ефективної фінансової політики. Студент повинен проаналізувати підходи науковців до визначення поняття «фінансова політика»,

ознайомитися із процесом розробки, вибору, реалізації та очікуваними результатами від здійснення фінансової політики. Далі слід розглянути причини, які негативно впливають на фінансування діяльності підприємств та напрямки підвищення ефективності системи управління активами. Потім слід перейти до опрацювання особливостей розробки і реалізації стратегічної фінансової політики підприємства та окремо розглянути сутність поняття «фінансова стратегія», цілі, завдання, принципи розробки фінансової стратегії. Під кінець питання студент повинен розглянути декілька підходів до розробки фінансової стратегії підприємства. Також серед етапів формування фінансової стратегії слід розглянути такі: дослідження впливу факторів ринкового середовища; визначення мети; формування цілей; формування завдань; оцінка сильних і слабких сторін фінансової діяльності; оцінка ресурсного забезпечення; визначення параметрів розробки стратегії; розробка фінансової стратегії; вибір фінансової стратегії; реалізація фінансової стратегії; контроль за використанням стратегії; оцінка досягнутих результатів; визначення доцільності коригування стратегії та подальше її використання. Далі слід розглянути складові фінансової стратегії, а саме такі види стратегії: податкова; кредитна; інвестиційна; інноваційна; фінансової безпеки та ін.

Останнє питання передбачає вивчення передумов ефективного функціонування суб’єктів господарювання в Україні. В рамках даного питання студент повинен з’ясувати сутність поняття «фінансові ресурси підприємства» та розглянути джерела їх формування, а саме: внутрішні; зовнішні. Також слід охарактеризувати особливості управління фінансовими ресурсами підприємств та розглянути механізм формування фінансових ресурсів за такими елементами: методи; важелі; інструменти; нормативне забезпечення; інформаційне забезпечення; фінансове забезпечення; етапи формування. Під кінець питання необхідно охарактеризувати існуючу систему оподаткування для підприємств та її вплив на результати їх діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «суб'єкт господарювання».
2. Хто може бути суб'єктами господарювання?
3. Які чинники впливають на вибір правової форми організації бізнесу?
4. Вкажіть особливості суб’єктів мікропідприємництва, малого, середнього та великого підприємництва.
5. Дайте визначення поняття «підприємство».
6. Зазначте функції фінансів підприємств.
7. Вкажіть види діяльності суб’єктів господарювання.
8. Поясніть визначення «фінансові відносини».
9. Назвіть перелік проблем, які мають підприємства в умовах сьогодення?
10. Як кризові явища впливають на роботу підприємств?
11. Дайте визначення поняття «антикризове управління».
12. Поясніть відмінність між фінансовою політикою та фінансовою стратегією підприємства.

13. Зазначте принципи розробки фінансової стратегії.

14. Вкажіть основні етапи формування фінансової стратегії підприємства.

15. Назвіть джерела формування фінансових ресурсів підприємства.

16. Поясніть роль механізму формування фінансових ресурсів підприємства.

17. Охарактеризуйте загальну та спрощену систему оподаткування.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Запропонуйте візію (стратегічне бачення), місію, фінансову стратегію для малого та великого підприємства.

2. Охарактеризуйте стан економіки України за останні п’ять років та визначте сучасні фінансові проблеми окремих секторів. Які існують проблеми, пов’язані з організацією фінансового планування на українських підприємствах?

3. Оберіть сектор (промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і т.д.) та визначте основні актуальні проблеми суб’єктів господарювання щодо реалізації ними фінансової політики. На що спрямована оптимізація витрат підприємства?

4. Охарактеризуйте фінансові аспекти діяльності різних видів об’єднань підприємств. Розкрийте особливості взаємозв’язків всередині кожного типу об’єднання, мету та особливості їхнього функціонування. Розгляньте як приклад діюче об’єднання кожного типу (асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, синдикати, трести, картелі, ФПГ, холдинги).

5. Охарактеризуйте ділові очікування підприємств за останні три роки, порівняйте дані, визначте актуальні проблеми на підприємствах та напрямки їх вирішення.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Суб’єктами малого підприємництва є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

– Суб’єктами мікропідприємництва є юридичні особи - суб’єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

– Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

– Інвестиції суб'єктів господарювання – це економічні відносини, що виникають у процесі розподілу та перерозподілу ВВП, пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємств.

– Фінансова діяльність – основна діяльність підприємства, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства.

– Інвестиційна діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

– Фінансова стратегія розробляється у формі бюджету (фінансового плану).

– Фінансовий план підприємства – це стратегія в якій визначено витрати майбутніх періодів і джерела їх покриття.

– Ставка податку на прибуток підприємств становить 17%.

– На спрощеній системі оподаткування функціонують великі підприємства.

2. Заповнити табл. 7.1, вказавши характеристику видів суб'єктів господарювання.

Таблиця 7.1 – Види суб'єктів господарювання

Види суб'єктів господарювання	Характеристика	Приклади	Переваги	Недоліки
Мікропідприємництво				
Мале підприємництво				
Середнє підприємництво				
Велике підприємництво				

3. Заповнити табл. 7.2, вказавши характеристику видів діяльності суб'єктів господарювання.

Таблиця 7.2 – Види діяльності суб'єктів господарювання

Види діяльності суб'єктів господарювання	Особливості	Роль у роботі підприємства	Приклад руху коштів у результаті відповідного виду діяльності	Обсяг надходжень (за два останні роки)		Зміна обсягу надходжень	
						Абс. відхил.	Відн. відхил.
Операційна діяльність							
Фінансова діяльність							
Інвестиційна діяльність							

4. Заповнити табл. 7.3, вказавши характеристику трьох галузей бізнесу (на вибір) в умовах сьогодення.

Таблиця 7.3 – Галузі діяльності бізнесу

Галузі діяльності	Стан бізнесу на поточний момент	Проблеми бізнесу	Перешкоди для роботи бізнесу	Потреби бізнесу у фінансуванні

5. Заповнити табл. 7.4, вказавши характеристику фінансової стратегії підприємства.

Таблиця 7.4 – Фінансова стратегія підприємства

Характеристика	Фінансова стратегія підприємства
Мета	
Завдання	
Принципи	
Етапи розробки	

6. Заповнити табл. 7.5, вказавши характеристику елементів механізму формування фінансових ресурсів підприємства.

Таблиця 7.5 – Елементи механізму формування фінансових ресурсів підприємства

Елементи	Характеристика
Методи	
Важелі	
Інструменти	
Нормативне забезпечення	
Інформаційне забезпечення	
Фінансове забезпечення	
Етапи формування	

7. Створити стрічку часу за однією з тем: етапи розробки фінансової стратегії підприємства; етапи розробки фінансової політики підприємства; етапи механізму формування фінансових ресурсів підприємства.

8. Провести аналіз фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності за три останні роки, тобто проаналізувати такі показники: майновий стан; фінансова стійкість; ділова активність; рентабельність; ліквідність; платоспроможність; прибутковість акцій. Відобразити отримані результати у табличному вигляді та зробити висновок про стан фінансово-господарської діяльності підприємства.

9. Зробити на прикладі підприємства АВС-аналіз, SWOT -аналіз, PEST-аналіз, вартісний аналіз за досліджуваний період. Порівняти результати, визначити проблеми, сформувати заходи до покращення роботи підприємства.

10. Розрахувати суму податку на прибуток, якщо відомо такі дані: підприємство отримало дохід у сумі 183000 грн (з ПДВ); здійснено попередню оплату товарів, які надійдуть у наступному звітному періоді на суму 56000 грн; собівартість реалізованої продукції – 61000 грн; витрати на управління виробництвом – 12000 грн; витрати на утримання апарату управління підприємством – 43000 грн; витрати на збут продукції – 27000 грн; витрати на модернізацію основних засобів – 10000 грн; витрати на рекламні заходи –21000 грн; амортизація основних засобів – 19000 грн. Платником податку за рішенням суду сплачено штраф у розмірі 1200 грн.

11. Розрахувати прибуток підприємства, податок на прибуток та чистий дохід, якщо відомо: сума виручки від реалізації продукції – 987000 грн; сума матеріальних витрат – 121000 грн; витрати на оплату праці виробничого персоналу – 98000 грн.

12. Розрахувати дохід від основної операційної діяльності підприємства та від надзвичайних подій за такими даними: реалізовано продукції на суму – 123000 грн; надійшло страхове відшкодування внаслідок понесених збитків від стихійного лиха – 78000 грн; надано послуг – 67000 грн; реалізовано основні засоби та отримано дохід у розмірі 67000 грн; надійшло відшкодування від технічних аварій – 23500 грн; виконано ремонтні роботи для замовників на суму 32100 грн.

13. Розрахувати рентабельність підприємства, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність основних засобів, якщо відомо: чистий прибуток підприємства за рік – 756 тис. грн; середня вартість основних засобів – 2300 тис. грн; середні залишки оборотних коштів – 645 тис. грн; активи підприємства – 2700 тис. грн; власний капітал – 1567 тис. грн.

ТЕМА 8. ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Мета теми: розглянути особливості фінансів домогосподарств і сферу їх функціонування, внутрішні та зовнішні фінансові відносини домогосподарств; проаналізувати джерела і форми доходів домогосподарств; проаналізувати заробітну плату та її роль у формуванні доходів бюджету домогосподарств, соціальні і страхові виплати, доходи домогосподарств від підприємницької діяльності; розглянути доходи домогосподарств від продажу цінних паперів, нерухомості, особистого та домашнього майна, доходи від продажу продукції підсобного господарства, грошові нагромадження у фінансово-кредитній сфері; охарактеризувати витрати бюджету домогосподарств, їх класифікацію; розглянути обов'язкові платежі домогосподарств (податки і відрахування до державних соціальних фондів, комунальні та інші щомісячні платежі); проаналізувати поточні і капітальні витрати на споживання, грошові заощадження; визначити споживчу поведінку домогосподарств, граничну схильність до споживання.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Особливості фінансів домогосподарств і сфера їх функціонування.
2. Джерела і форми доходів домогосподарств.
3. Витрати бюджету домогосподарств, їх класифікація.

Основні терміни та поняття

Домогосподарство, фінанси домогосподарств, фінансові ресурси домогосподарства, внутрішні та зовнішні фінансові відносини домогосподарств, бюджет домогосподарства, грошові доходи, загальні доходи, сукупні ресурси, заробітна плата, соціальні і страхові виплати, соціальні трансферти, витрати домогосподарства, заощадження, споживча поведінка домогосподарств, гранична схильність до споживання.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «домогосподарство». При цьому слід розуміти, що «домогосподарство – сукупність фізичних одиниць - резидентів, що мають спільні економічні інтереси, функції, поведінку і джерела фінансування» [8]. Далі необхідно розглянути мету, завдання та функції домогосподарств, а саме: виробнича; постачальницька; інвестиційна; споживча. Під «фінансовими ресурсами домогосподарства розуміють грошові кошти (власні і залучені), що перебувають у його розпорядженні та призначені для виконання фінансових зобов'язань і здійснення різного роду витрат (виробничих і споживчих)» [8]. Під час опрацювання питання студент повинен охарактеризувати зовнішні та внутрішні грошові потоки домогосподарств, з’ясувати причини планування грошових потоків. Також слід розглянути роль фінансів домогосподарств і

сферу їх функціонування, внутрішні та зовнішні фінансові відносини домогосподарств.

Друге питання передбачає дослідження джерел і форм доходів домогосподарств. Слід усвідомити, що «бюджет домогосподарства – баланс фактичних доходів і витрат домогосподарства за визначений період часу (квартал, місяць, рік) та фінансова база життя, що надає домогосподарству власного стилю споживання та життєдіяльності» [8]. Відповідно студент повинен розглянути бюджет домогосподарства, а саме структуру доходів і витрат (постійні, змінні). «Загальні доходи домогосподарств включають грошові доходи, а також вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства (за мінусом матеріальних затрат на її виробництво), вартість подарованого майна від родичів чи інших осіб, суми безготівкових пільг та субсидій з оплати житлово-комунальних послуг, санаторно-курортних путівок, послуг міського транспорту та зв'язку» [8]. Далі доцільно дослідити чинники впливу на формування і використання ресурсів домогосподарства, тобто внутрішні та зовнішні. Студент повинен проаналізувати заробітну плату та її роль у формуванні доходів бюджету домогосподарств. Також слід розглянути соціальні і страхові виплати як джерело доходів домогосподарств. Під кінець питання необхідно розглянути доходи домогосподарств у вигляді процентів, від продажу цінних паперів, нерухомості, особистого та домашнього майна, доходи від продажу продукції підсобного господарства, грошові нагромадження у фінансово-кредитній сфері.

Наступне питання передбачає характеристику витрат бюджету домогосподарств. Доцільно усвідомити, що «витрати домогосподарства – сукупність платежів, які здійснюються домогосподарством з метою забезпечення його життєдіяльності, що включають витрати на придбання продовольчих і непродовольчих товарів та оплату послуг, інвестиційні витрати, податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти» [8]. Враховуючи означене, студент повинен розглянути склад витрат домогосподарства (витрати на оплату послуг, витрати на товари, заощадження, виплачені трансферти). Слід розглянути обов'язкові платежі домогосподарств (податки і відрахування до державних соціальних фондів, комунальні та інші щомісячні платежі), проаналізувати поточні і капітальні витрати на споживання. Далі слід проаналізувати особливості заощадження домогосподарствами та причини, які спонукають до цього. Під кінець питання студент повинен розглянути споживчу поведінку домогосподарств та охарактеризувати граничну схильність до споживання.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «домогосподарство».
2. Назвіть функції домогосподарств.
3. Яку мету мають домогосподарства?
4. Як ви розумієте визначення фінансові ресурси домогосподарств?

5. Охарактеризуйте зовнішні та внутрішні грошові потоки домогосподарств.

6. Наведіть приклади внутрішніх та зовнішніх фінансових відносин домогосподарств.

7. Як ви розумієте поняття «бюджет домогосподарства»?

8. Які чинники впливають на формування і використання ресурсів домогосподарства?

9. Зазначте приклади доходів домогосподарств.

10. Зазначте приклади витрат домогосподарств.

11. Які чинник обумовлюють потребу у заощадженнях домогосподарств?

12. Поясніть поняття споживча поведінка домогосподарств.

13. Дайте визначення поняття «гранична схильність до споживання».

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Розкрийте особливості використання фінансових інструментів домогосподарствами, зазначте переваги і недоліки.

2. Охарактеризуйте особливості використання фінансових інструментів домогосподарствами, зазначте проблеми та напрямки їх вирішення.

3. Охарактеризуйте фінансові рішення домогосподарств щодо розміщення доходів. Розкрийте особливості формування інвестиційного портфеля домогосподарств.

4. Охарактеризуйте та порівняйте споживчу поведінку на прикладі двох домогосподарств, зазначте переваги і недоліки.

5. Охарактеризуйте та порівняйте роботу домогосподарств в Україні та за кордоном. Вкажіть проблеми та сформуйте рекомендації до покращення роботи домогосподарств в Україні.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Загальна мета ведення домогосподарства – досягнення високого рівня облаштування домашнього побуту і підвищення матеріального достатку.

– Домогосподарства виконують виробничу, фінансову функції.

– Зовнішніми грошовими потоками домогосподарства є потоки, які виникають між його учасниками з приводу формування і використання сімейних грошових фондів, що мають різне цільове призначення.

– Система внутрішніх грошових потоків домогосподарства включає рух грошових коштів між домогосподарством та комерційними банками.

– Грошовий потік характеризує ступінь фінансової стійкості домогосподарства, його фінансову силу та фінансовий потенціал.

– До внутрішніх фінансових відносин домашнього господарства можна віднести ті, які виникають між його окремими учасниками з приводу формування грошових фондів.

– Головне джерело доходів домогосподарства – доходи від ресурсів або факторів виробництва, які домогосподарства поставляють суспільному виробництву.

– Фінансова допомога – один з основних видів поточних трансфертів, які домогосподарства одержують у грошовій формі для забезпечення потреб, що виникли у зв'язку з певними подіями або обставинами (наприклад, хворобою, безробіттям).

– Витрати на товари – частина грошових доходів населення, яка не витрачається на споживання і призначена для забезпечення потреб у майбутньому.

– Фінансові ресурси домогосподарства – грошові кошти (власні і залучені), що перебувають у його розпорядженні і призначені для виконання фінансових зобов’язань і здійснення різного роду витрат (виробничих і споживчих).

2. Заповнити табл. 8.1, вказавши характеристику фінансів домогосподарств.

Таблиця 8.1 – Фінанси домогосподарств

Фінанси домогосподарств	Характеристика
Сутність	
Мета	
Завдання	
Функції	
Приклади в Україні	

3. Скласти бюджет домогосподарства за поточний рік та заповнити табл. 8.2.

Таблиця 8.2 – Бюджет домогосподарства

Доходи	Витрати

4. Заповнити табл. 8.3, вказавши характеристику споживчої поведінки домогосподарств.

Таблиця 8.3 – Споживча поведінка домогосподарств

Процес формування споживчої поведінки	Характеристика
Потреба	
Блага	
Споживання	
Споживча поведінка	
Моделі споживчої поведінки	
Переваги	
Недоліки	

5. Створити стрічку часу за однією з тем: етапи виникнення фінансів домогосподарств; етапи розробки бюджету домогосподарства.

6. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура фінансів домогосподарств в Україні та одній країні ЄС; чинники впливу на розвиток домогосподарств в Україні та одній країні ЄС.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній країні ЄС за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду країни ЄС.

7. Проаналізувати динаміку середньомісячної, мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму в Україні, середньомісячної заробітної плати по регіонам, ВВП, індекс споживчих цін, індекс інфляції, доходи і витрати домогосподарств, структуру сукупних ресурсів домогосподарств за останні десять років, розрахувати абсолютне та відносне відхилення. Розрахувати прогноз означених показників на два роки. Отримані дані відобразити у табличному та графічному вигляді.

8. Проаналізуйте бюджет домогосподарства, тобто доходи і витрати за останні два роки. Чи достатній бюджет для досягнення короткострокових, середньострокових, довгострокових фінансових цілей. Які інструменти можна використати для досягнення цілей?

9. Проаналізуйте склад і структуру доходів, витрат домогосподарств за останні п’ять років, розрахуйте абсолютне та відносне відхилення. Розгляньте чинники впливу на склад і структуру доходів, витрат домогосподарств.

10. Протягом звітного періоду працівнику нараховано заробітну плату у розмірі 12000 грн на місяць. Динаміка індексів інфляції за рік з розбивкою за кварталами була наступною: 101,5%; 100,8%; 101,9%; 103,4%. Розрахувати реальний сукупний річний дохід працівника.

11. Протягом звітного періоду працівнику А нараховано заробітну плату у розмірі 8000 грн на місяць, працівнику Б – 9000 грн. Річний темп інфляції склав 7,5%. Необхідно визначити реальний річний дохід працівника А, Б.

12. Яким чином державне регулювання впливає на роботу домогосподарств в Україні? Надайте відповідь на підставі використання фінансово-економічних показників за останні три роки, відобразіть дані у табличному та графічному вигляді.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

ТЕМА 9. СФЕРА МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Мета теми: охарактеризувати міжнародні фінанси, їх сутність, значення і роль в сучасній світовій економіці; визначити вплив інтернаціоналізації, інтеграції і глобалізації на міжнародні фінанси; розглянути внутрішню структуру міжнародних фінансових відносин та елементи міжнародного ринку (міжнародний валютний ринок, міжнародний ринок боргових зобов'язань, міжнародний ринок цінних паперів, міжнародний ринок похідних фінансових інструментів); охарактеризувати міжнародні і регіональні фінансові інститути, їх значення для розвитку міжнародних і національних економік та фінансових систем; визначити особливості регулювання міжнародних фінансових відносин; розглянути офшорні фінансові центри, їх особливості; встановити проблеми і переваги інтегрування України в світову фінансову систему; з'ясувати обмеженість внутрішніх ресурсів і необхідність залучення іноземних інвестицій; охарактеризувати співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Міжнародні фінанси як фінансова категорія, їх сутність, значення і роль в сучасній світовій економіці.
2. Внутрішня структура міжнародних фінансових відносин.
3. Міжнародні і регіональні фінансові інститути, їх значення для розвитку міжнародних і національних економік та фінансових систем.
4. Регулювання міжнародних фінансових відносин.
5. Проблеми і перспективи інтегрування України в світову фінансову систему.

Основні терміни та поняття

Міжнародні фінанси, суб'єкти міжнародних фінансів, валютний контроль, митний контроль, податковий контроль, адміністративний контроль, інституційний контроль, глобалізація, інтернаціоналізація господарського життя, світовий фінансовий ринок, міжнародна валютна система, міжнародні валютні операції, міжнародні розрахунки, міжнародні фінансові інститути, міжнародне фінансове право, система міжнародних угод, міжнародна фінансова політика, кредитна політика, податкова політика, міжнародні та регіональні фінансові установи, міжнародні фінансові центри, офшорний банківський (фінансовий) центр.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення сутності поняття «міжнародні фінанси». Під міжнародними фінансами розуміють «одну з основних форм

міжнародних економічних відносин, функціонування і розвиток яких пов'язані з існуванням та обслуговуванням усього комплексу міжнародних зв'язків» [8]. Слід усвідомити, що «міжнародні фінанси охоплюють міждержавні та транснаціональні фінансові відносини» [8]. Студент повинен охарактеризувати суб'єктів міжнародних фінансів, якими є: «держава; міжнародні організації; міжнародні фінансові інституції; юридичні особи, серед яких особливе місце займають транснаціональні корпорації (ТНК), транснаціональні банки (ТНБ), фінансово-кредитні інститути, біржі; фізичні особи» [8]. Далі слід розглянути напрями валютно-фінансових потоків, які охоплюють міжнародні фінансові відносини: «взаємовідносини між суб'єктами господарювання різних країн; взаємовідносини держави з юридичними і фізичними особами інших країн; взаємовідносини держави з урядами інших країн та міжнародними фінансовими організаціями; взаємовідносини держави і суб'єктів господарювання з міжнародними фінансовими інституціями» [8]. Також студент повинен охарактеризувати функції міжнародних фінансів та розглянути специфіку митного, валютного, податкового, інституційного, адміністративного контролю. Далі доцільно визначити вплив інтернаціоналізації, інтеграції і глобалізації на міжнародні фінанси.

Друге питання передбачає характеристику внутрішньої структури міжнародних фінансових відносин. В рамках даного питання студент повинен проаналізувати елементи міжнародного фінансового ринку, а саме: «міжнародний валютний ринок; міжнародний ринок боргових зобов'язань (у тому числі міжнародний ринок банківських кредитів та міжнародний ринок боргових цінних паперів); міжнародний ринок цінних паперів (у тому числі міжнародний ринок титулів (або прав) власності та міжнародний ринок боргових цінних паперів (міжнародні ринки облігацій)); міжнародний ринок похідних фінансових інструментів (деривативів)» [8]. Далі необхідно розглянути міжнародний валютний ринок та визначити його призначення, особливості та рівень розвитку в іноземних країнах. Під час розгляду міжнародного ринку боргових зобов'язань студент повинен зосередити увагу на визначення його ролі, специфіки. Особливу увагу слід звернути на характеристику сегментів міжнародного ринку боргових зобов'язань, а саме: міжнародний ринок банківських кредитів та міжнародний ринок боргових цінних паперів. Також слід охарактеризувати міжнародний ринок цінних паперів та розглянути такі ціні папери: євроакції; єврооблігації; іноземні облігації та ін. Під кінець студент повинен ознайомитися із міжнародним ринком похідних фінансових інструментів, а саме фінансовими деривативами. Також необхідно розглянути специфіку використання ф’ючерсних, форвардних контрактів, опціонів.

Третє питання передбачає дослідження особливостей функціонування міжнародних і регіональних фінансових інститутів. Зокрема, міжнародні фінансові інститути поділяються на дві категорії: міжнародні; регіональні. До міжнародних фінансових інститутів включають: Міжнародний валютний фонд (МВФ); група Світового банку (Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова

корпорація (МФК), агентство гарантування багатосторонніх інвестицій); Банк міжнародних розрахунків. Поряд з цим, до регіональних фінансових інститутів відносять: Європейський банк реконструкцій та розвитку (ЄБРР); Азіатський банк розвитку; Лондонський та Паризький клуби кредиторів; Міжамериканський банк розвитку. Студент повинен охарактеризувати особливості роботи міжнародних та регіональних фінансових інститутів, визначити їх значення для розвитку міжнародних і національних економік та фінансових систем.

В рамках четвертого питання студент повинен ознайомитися із особливостями регулювання міжнародних фінансових відносин. Спочатку студент повинен розглянути особливості здійснення міжнародного контролю за рухом капіталу та охарактеризувати міжнародні інституції, які регулюють фінансову сферу: Міжнародний валютний фонд (МВФ); Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР); Світова організація торгівлі (СОТ); Організація Об`єднаних Націй (ООН); Міжнародна організація праці (МОП); Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів (ICSID); Лондонський клуб; Паризький клуб [3]. Далі слід проаналізувати особливості законодавчого регулювання міжнародних фінансових відносин та розглянути закони, які сформовані Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): Багатостороння угода з питань інвестицій; Декларація щодо принципів міжнародного інвестування та діяльності транснаціональних компаній; Кодекс лібералізації операцій з капіталом; Кодекс лібералізації поточних невидимих операцій та ін.

Останнє питання слід почати із дослідження офшорних фінансових центрів, визначення їх особливостей. Студент повинен розглянути визначення поняття «офшорні фінансові центри», причини їх виникнення. Крім того, слід охарактеризувати типи офшорних фінансових центрів, а саме: нью-йоркська модель; лондонська модель; податкове сховище. Далі необхідно розглянути проблеми і протиріччя інтегрування України в світову фінансову систему, а також вказати переваги і перспективи від вступу до ЄС. Поряд з цим, слід усвідомити, що залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль у розвитку економіки України та доцільно проаналізувати законодавчу базу, яка регулює діяльність іноземних інвесторів. Під кінець слід охарактеризувати співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями, а саме: Міжнародний валютний фонд (МВФ); група Світового банку; Європейський банк реконструкцій та розвитку (ЄБРР); Міжнародна фінансова корпорація (МФК).

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «міжнародні фінанси».
2. Назвіть суб'єктів міжнародних фінансів.
3. Охарактеризуйте напрями валютно-фінансових потоків, які охоплюють міжнародні фінансові відносини.
4. Зазначте функції міжнародних фінансів.

5. Поясніть різницю між митним, валютним, податковим, інституційним, адміністративним контролем в рамках міжнародних фінансів.

6. Дайте визначення поняття «міжнародні фінансові відносини».

7. Назвіть елементи міжнародного фінансового ринку.

8. Зазначте особливості міжнародного валютного ринку.

9. Вкажіть суб'єктів міжнародного ринку банківських кредитів та міжнародного ринку боргових цінних паперів.

10. Які особливості притаманні міжнародному ринку цінних паперів?

11. Поясніть визначення понять ф'ючерсні, форвардні контракти, опціон.

12. Зазначте перелік основних міжнародних інституцій.

13. Назвіть приклади міжнародних та регіональних фінансових інститутів.

14. Дайте визначення поняття «офшорні фінансові центри».

15. Охарактеризуйте типи офшорних фінансових центрів.

16. Яку роль відіграють інвестиції у розвитку економіки країни?

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Охарактеризуйте тенденції розвитку міжнародного фінансового ринку за останні три роки, зазначте переваги і недоліки.

2. Охарактеризуйте та порівняйте міжнародний валютний ринок на прикладі декількох країн. Визначте тенденції та перспективи розвитку валютного ринку в Україні.

3. Охарактеризуйте та порівняйте міжнародний ринок боргових зобов'язань, міжнародний ринок цінних паперів на прикладі декількох країн, зазначте проблеми та напрямки їх вирішення. Вкажіть світові тенденції їх розвитку.

4. Охарактеризуйте та порівняйте міжнародний ринок похідних фінансових інструментів на прикладі декількох країн, зазначте проблеми та напрямки їх вирішення. Вкажіть світові тенденції його розвитку.

5. Охарактеризуйте та порівняйте роботу Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світової організації торгівлі (СОТ), Організації Об`єднаних Націй (ООН). Зазначте особливості співпраці з Україною.

6. Охарактеризуйте та порівняйте роботу Міжнародної організації праці (МОП), Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Зазначте особливості співпраці з Україною.

7. Охарактеризуйте та порівняйте два міжнародних фінансових інститути (наприклад, Міжнародний валютний фонд (МВФ), група Світового банку (Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), агентство гарантування багатосторонніх інвестицій), Банк міжнародних розрахунків). Зазначте особливості співпраці з Україною.

8. Охарактеризуйте та порівняйте Європейський банк реконструкцій та розвитку (ЄБРР), Азіатський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку.

9. Охарактеризуйте та порівняйте співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями (Міжнародний валютний фонд (МВФ), група Світового банку, Європейський банк реконструкцій та розвитку (ЄБРР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК)). Зазначте перспективи подальшої співпраці.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Міжнародні фінанси – сукупність відносин, опосередкованих рухом валютно-фінансових потоків, що виникають у зв'язку з перерозподілом фінансових ресурсів і капіталу в системі світового господарства через дію ринкового і неринкового механізмів.

– Об’єктами міжнародних фінансів є держава, міжнародні організації.

– Митний контроль – здійснення ефективного і дієвого контролю за дотриманням податкового законодавства у сфері міжнародних відносин, уникнення випадків незаконного ухилення від сплати податків.

– Адміністративний контроль – процедури з попередження та виявлення порушення митних правил, а також контроль за правомірністю застосування тарифних і нетарифних правил та механізмів захисту національних економічних інтересів в умовах лібералізації світової торгівлі товарами і послугами.

– Міжнародні ринки боргових зобов’язань – міжнародна мережа офіційних центрів, де відбувається купівля-продаж іноземних валют.

– Міжнародний ринок боргових зобов'язань – сфера обігу боргових зобов'язань, що гарантують кредиторові право стягувати борг із боржника.

– Міжнародний ринок боргових цінних паперів – сфера ринкових відносин, де здійснюється рух позикового капіталу між країнами на умовах повернення та платності, формується попит і пропозиція кредитних ресурсів та позикового капіталу.

– Фінансові деривативи – інструменти торгівлі фінансовим ризиком, вартість яких прив'язана до ціни інших активів (ціни товарів або акцій, курсу валюти, відсоткової ставки).

– Світова організація торгівлі (СОТ) заснована 1 січня 1996 року.

– Україна є членом Міжнародної організації праці з 1962 року.

– Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) створена в 1961 році та договір про неї був підписаний у Парижі.

– Європейський банк реконструкцій та розвитку (ЄБРР) створено у 2001 році.

– До типів офшорних фінансових центрів відносять: нью-йоркська модель; лондонська модель; податкове сховище.

– Міжнародний Валютний Фонд є міжнародною фінансовою організацією, яка була заснована в 1956 році.

2. Заповнити табл. 9.1, вказавши характеристику міжнародних фінансів.

Таблиця 9.1 – Міжнародні фінанси

Міжнародні фінанси	Характеристика
Сутність	
Мета	
Завдання	
Суб’єкти	
Напрями	

3. Заповнити табл. 9.2, зазначивши сутність, законодавче регулювання за видами контролю в рамках міжнародних фінансів.

Таблиця 9.2 – Види контролю в рамках міжнародних фінансів

Види контролю	Сутність	Законодавче регулювання
Митний контроль		
Валютний контроль		
Адміністративний контроль		
Інституційний контроль		
Податковий контроль		

4. Заповнити табл. 9.3, вказавши характеристику елементів міжнародного фінансового ринку.

Таблиця 9.3 – Елементи міжнародного фінансового ринку

Елементи міжнародного фінансового ринку	Характеристика	Призначення	Суб’єкти	Приклади	Переваги/недоліки
Міжнародний валютний ринок					
Міжнародний ринок боргових зобов'язань					
Міжнародний ринок цінних паперів					
Міжнародний ринок похідних фінансових інструментів					

5. Заповнити табл. 9.4, вказавши характеристику міжнародних інституцій.

Таблиця 9.4 – Основні міжнародні інституції та напрями їх діяльності

Міжнародна організація	Місія, цілі, принципи	Структура	Напрями діяльності	Результати роботи	Переваги
Міжнародний валютний фонд (МВФ)					
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)					
Світова організація торгівлі (СОТ)					
Організація Об`єднаних Націй (ООН)					
Міжнародна організація праці (МОП)					
Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів (ICSID)					

6. Заповнити табл. 9.5, вказавши характеристику типів офшорних фінансових центрів.

Таблиця 9.5 – Типи офшорних фінансових центрів

Типи офшорних фінансових центрів	Характеристика	Специфіка	Країна
нью-йоркська модель			
лондонська модель			
податкове сховище			

7. Створити стрічку часу за однією з тем: етапи розвитку міжнародного фінансового ринку; етапи формування міжнародного валютного ринку, міжнародного ринку боргових зобов'язань, міжнародного ринку цінних паперів, міжнародного ринку похідних фінансових інструментів; етапи розвитку міжнародного ринку банківських кредитів та міжнародного ринку боргових цінних паперів; етапи розвитку міжнародних та регіональних фінансових інститутів; етапи розвитку офшорних фінансових центрів.

8. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура міжнародного фінансового ринку; структура міжнародного валютного ринку, міжнародного ринку боргових зобов'язань, міжнародного ринку цінних паперів, міжнародного ринку похідних фінансових інструментів; структура

міжнародного ринку банківських кредитів та міжнародного ринку боргових цінних паперів.

Необхідно обрати одну тему та здійснити порівняння стану в Україні та одній іноземній країні за допомогою ментальної карти. За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до вдосконалення шляхом впровадження досвіду іноземної країни.

9. Проаналізувати основних інвесторів, фінансові результати ТНК в Україні, географічну структуру найпотужніших споживчих ТНК в світі, динаміку чисельності ТНК у споживчому секторі в США і Гонконгу за останні три роки. Визначити негативні та позитивні наслідки ТНК, сформувати заходи для зменшення їх негативного впливу на економіку України, зробити висновки. Отримані дані відобразити у табличному та графічному вигляді.

10. Зробити порівняльний аналіз макроекономічних показників України за останні три роки, прогнозних даних. Зробити висновки.

11. Зробити порівняльний аналіз макроекономічних показників двох іноземних країн за останні три роки, прогнозних даних. Зробити висновки.

12. Проаналізувати динаміку ВВП, капітальних інвестицій, ринок цінних паперів, зовнішній борг за останні п’ять років. Розрахуйте абсолютне та відносне відхилення, прогноз показників. Поясніть як покращити ситуацію за досліджуваними показниками?

ТЕМА 10. ФІНАНСИ ЄС ЯК СУЧАСНА ФОРМА НАДДЕРЖАВНИХ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Мета теми: охарактеризувати політичну, економічну і соціальну інтеграцію в Західній Європі; визначити наднаціональні інститути ЄС, їх функції і повноваження; розглянути створення наднаціональної фінансової системи і її регулювання; визначити роль державних фінансів в інтеграційних процесах; проаналізувати бюджет ЄС, його призначення та особливості, доходи та видатки бюджету ЄС; охарактеризувати організацію бюджетного процесу; розглянути податкову політику у рамках ЄС, охарактеризувати грошово-кредитну політику ЄС; розглянути фінансові організації ЄС; охарактеризувати Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Лондонський клуб, Паризький клуб.

? Питання для опанування теоретичного матеріалу

1. Політична, економічна і соціальна інтеграція в Західній Європі, її сутність, причини і зміст.
2. Роль державних фінансів в інтеграційних процесах.
3. Податкова та грошово-кредитна політика ЄС.
4. Фінансові організації ЄС.

Основні терміни та поняття

Валютна інтеграція, валютний союз, Європейська комісія, Європейська рада, Європейський парламент, Європейський Союз, механізм валютної інтеграції, інтеграція, бюджет ЄС, податкова політика, грошово-кредитна політика, фінансові організації ЄС, Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Лондонський клуб, Паризький клуб.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає вивчення політичної, економічної і соціальної інтеграції в Західній Європі. Слід усвідомити, що «початком процесу інтеграції країн Західної Європи вважається 9 травня 1950 р.» [8]. Студент повинен розглянути етапи економічної інтеграції, які пройшов Європейський Союз, а саме: «етап зони вільної торгівлі (1959-1968 рр.); етап митного союзу (1968-1976 рр.); етап спільного ринку (1977-1984 рр.); етап єдиного внутрішнього ринку (1985-1992 рр.); етап економічного і валютною союзу (з 1993 р.)» [8]. Далі слід відзначити, що «прогресуючий процес поглиблення європейської інтеграції, що передбачає досягнення її первісних цілей, створив передумови для територіального розширення Європейських Співтовариств, а згодом Європейського Союзу. Ця мета обумовлена геополігичними та геоекономічними інтересами зміцнення позицій європейських країн в епоху формування нових ознак світової економіки, які зараз прийнято

характеризувати як процес глобалізації» [8]. Далі студент повинен проаналізувати основні інститути ЄС, а саме: Європейська Рада; Європейська Комісія; Європейський Парламент; Рада ЄС; Суд Правосуддя ЄС (СПЄС); Європейський Центральний Банк (ЄЦБ); Європейський суд аудиторів. Під час дослідження інститутів ЄС доцільно розглянути їх функції та повноваження. Також слід розглянути створення наднаціональної фінансової системи, її регулювання та визначити особливості роботи фінансових структур: Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Лондонський клуб, Паризький клуб.

В рамках другого питання студент повинен усвідомити, що «згідно зі ст. 199 Римського договору ЄС повинен мати спільний бюджет, оскільки це головна фінансова база інтеграційних заходів» [8]. Крім того, «специфікою бюджету ЄС є те, що він не може виконувати роль інструменту макроекономічної політики, тобто впливати на стабілізацію економіки держав-членів. Його доходи та витрати мають зрівноважуватись, тобто не можна використовувати бюджетний дефіцит як інструмент пожвавлення сукупного попиту й інвестицій або зменшення безробіття» [8]. Далі слід розглянути принципи бюджету ЄС: єдності та бюджетної точності; щорічності; рівноваги; єдиної одиниці обліку; універсальності; цільового характеру видатків; ефективного фінансового управління; прозорості. «Загальний бюджет ЄС є інструментом, який встановлює та затверджує загальний обсяг доходів і витрат для всіх країн–членів Євросоюзу» [8]. Відповідно студент повинен проаналізувати бюджет ЄС, його призначення та особливості, доходи та видатки бюджету ЄС. Крім того, «доходна частина бюджету ЄС складається із: єдиної ставки, яка застосовується до валового національного доходу країн–членів ЄС; податку на додану вартість; цукрових та інших податків (митних, компенсаційних зборів); штрафних санкцій» [8]. Поряд з цим, слід розглянути джерела наповнення бюджету ЄС, статті видатків бюджету, їх пріоритетні напрямки, а також склад доходів та видатків бюджету. Під кінець питання необхідно охарактеризувати організацію бюджетного процесу та проаналізувати його етапи.

Третє питання передбачає дослідження податкової та грошово-кредитної політики ЄС. В рамках даного питання студент повинен розглянути податкові системи країн ЄС, механізм оподаткування. Також слід розглянути принципи податкової системи в країнах ЄС, а саме: «забезпечення нейтральності податків з позицій умов конкуренції на єдиному ринку; усунення податкового (митного) контролю на внутрішніх кордонах співтовариства; виключення можливості подвійного оподаткування прибутку компаній, які здійснюють діяльність у двох або більше країнах ЄС; зведення до мінімуму можливості ухилення від сплати податків; існування гарантії надходження відповідних доходів у бюджети країн учасниць» [8]. Далі слід розглянути цілі та принципи податкової гармонізації ЄС, а також напрямки. Серед принципів податкової гармонізації слід розглянути: «узгодження правового регулювання; синхронність прийняття гармонізованих законодавчих актів; послідовність етапів гармонізації;

пріоритетність міжнародних угод над національним законодавством» [8]. В процесі опрацювання питання студенти повинні розглянути законодавче регулювання податкової системи в країнах ЄС. Грошово-кредитну політику єврозони визначає Європейський центральний банк та студент повинен розглянути його завдання, функції.

Під час опрацювання останнього питання студент повинен розглянути фінансові організації ЄС. Зокрема, необхідно охарактеризувати Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку і розглянути склад, мету, завдання, специфіку роботи. Під кінець питання доцільно проаналізувати роботу Лондонського та Паризького клубу, їх структуру, специфіку діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть етапи економічної інтеграції, які пройшов Європейський Союз.
2. Вкажіть країни-члени ЄС.
3. Зазначте основні інститути ЄС.
4. Охарактеризуйте фінансові структури ЄС.
5. Дайте визначення поняття бюджет ЄС.
6. Вкажіть призначення бюджету ЄС.
7. Охарактеризуйте структуру бюджету ЄС.
8. Назвіть джерела наповнення бюджету ЄС.
9. З чого складається доходна частина бюджету ЄС?
10. Дайте визначення поняття «бюджетний процес».
11. Поясніть визначення поняття «податкова система».
12. На яких принципах побудовано податкову систему в країнах ЄС?
13. Вкажіть фінансові організації ЄС.
14. Поясніть різницю між Лондонським та Паризьким клубом.

Навчальне завдання (теми презентацій)

1. Охарактеризуйте тенденції розвитку Європейського Союзу, наведіть статистичні дані за останні три роки, зазначте переваги і недоліки.

2. Охарактеризуйте та порівняйте Європейську Раду, Європейську Комісію, Європейський Парламент, Раду ЄС. Зазначте особливості співпраці з Україною.

3. Охарактеризуйте та порівняйте податкову систему на прикладі декількох країн ЄС, зазначте проблеми та напрямки їх вирішення. Вкажіть який досвід слід впровадити в Україні.

4. Охарактеризуйте та порівняйте грошово-кредитну систему на прикладі декількох країн ЄС, зазначте проблеми та напрямки їх вирішення. Вкажіть який досвід слід впровадити в Україні.

5. Охарактеризуйте та порівняйте роботу Європейського центрального банку, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку. Зазначте особливості співпраці з Україною.

6. Охарактеризуйте та порівняйте Лондонський клуб, Паризький клуб. Зазначте особливості роботи, переваги і недоліки.

7. Охарактеризуйте сильні та слабкі сторони інтеграції України до ЄС. Визначте очікувані можливості й загрози від інтеграції.

8. Визначте фінансові проблеми ЄС. Розкрийте проблеми фінансової інтеграції України до ЄС та вкажіть шляхи їх вирішення.

Вправи і практичні завдання

1. Визначити чи правильними є такі твердження (так/ні):

– Початком процесу інтеграції країн Західної Європи вважається 9 травня 1950 р.

– Етап митного союзу охоплює період 1959-1968 рр.

– Етап єдиного внутрішнього ринку охоплює період 1977-1984 рр.

– Вперше рішення про необхідність одночасного поглиблення європейської інтеграції та приєднання нових членів було прийнято в Гаазі у грудні 1972 р.

– Європейський Союз веде свій початок від утворення Європейської спільноти з вугілля й сталі (ЄСВС) і Європейської економічної спільноти (ЄЕС), які складались із шести країн у 1957 році.

– Європейська Рада виступає одночасно як виконавчий орган ЄС, відповідальний за повсякденне функціонування ЄС, а також як законодавчий ініціатор, який має єдині повноваження пропонувати закони для обговорення.

– Європейський суд аудиторів здійснює законодавче регулювання.

– Принцип універсальності потребує, щоб кожна сума асигнувань мала власне конкретне призначення й обґрунтування.

– Принцип ефективного фінансового управління полягає у врахуванні закономірностей функціонування економіки з метою досягнення ефективності формування та використання ресурсів бюджету ЄС.

– Функції та повноваження інститутів ЄС у рамках бюджетного процесу розподілені у такий спосіб: Європейська Комісія пропонує проект бюджету, Європарламент здійснює його розгляд, вносить поправки та спільно з Радою ЄС виносить остаточно рішення.

– Грошово-кредитну політику єврозони визначає Європейський парламент.

– Європейський центральний банк створено 1 червня 1998 року.

– Лондонський клуб виник у 1956 р. як зібрання приватних банків-кредиторів для врегулювання зовнішнього боргу Аргентини.

– Лондонський клуб створений для регулювання питань заборгованості іноземних позичальників перед членами цього клубу.

2. Заповнити табл. 10.1, вказавши характеристику етапів економічної інтеграції, які пройшов Європейський Союз.

Таблиця 10.1 – Етапи економічної інтеграції, які пройшов Європейський Союз

Етапи економічної інтеграції	Період	Характеристика	Переваги	Недоліки
Етап зони вільної торгівлі				
Етап митного союзу				
Етап спільного ринку				
Етап єдиного внутрішнього ринку				
Етап економічного і валютною союзу				

3. Заповнити табл. 10.2, зазначивши мету, завдання, законодавче регулювання, склад основних інститутів ЄС.

Таблиця 10.2 – Основні інститути ЄС

Основні інститути ЄС	Мета	Завдання	Законодавче регулювання	Склад
Європейська Рада				
Європейська Комісія				
Європейський Парламент				
Рада ЄС				
Суд Правосуддя ЄС (СПЄС)				
Європейський Центральний Банк (ЄЦБ)				
Європейський суд аудиторів				

4. Заповнити табл. 10.3, вказавши характеристику принципів бюджету ЄС.

Таблиця 10.3 – Принципи бюджету ЄС

Принципи бюджету ЄС	Характеристика	Переваги/недоліки
єдності та бюджетної точності		
щорічності		
рівноваги		
єдиної одиниці обліку		
універсальності		
цільового характеру видатків		
ефективного фінансового управління		
прозорості		

5. Заповнити табл. 10.4, вказавши характеристику основних фінансових організацій ЄС.

Таблиця 10.4 – Основні фінансові організації ЄС

Фінансові організації ЄС	Мета, цілі, принципи	Структура	Напрями діяльності	Результати роботи	Перспективи
Європейський центральний банк					
Європейський інвестиційний банк					
Європейський банк реконструкції та розвитку					

6. Заповнити табл. 10.5, вказавши характеристику неформальних об’єднань.

Таблиця 10.5 – Характеристика неформальних об’єднань

Неформальні об’єднання	Мета	Принципи	Діяльність	Співпраця з Україною
Лондонський клуб				
Паризький клуб				

7. Створити стрічку часу за однією з тем: етапи економічної інтеграції, які пройшов Європейський Союз; етапи розширення Європейського Союзу; етапи формування Європейського Союзу; етапи формування основних інститутів ЄС; етапи бюджетного процесу ЄС; етапи формування податкової системи країн ЄС.

8. Проаналізувати матеріал з дисципліни та створити ментальну карту ідей, які у вас виникли за результатами вивчення курсу за темою: структура основних інститутів ЄС; структура фінансових організацій ЄС; структура бюджету ЄС; структура податкової та грошово-кредитної системи країн ЄС; структура Європейського центрального банку, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку.

За результатами проведеного дослідження сформувати пропозиції до налагодження співпраці з Україною.

9. Зробити порівняльний аналіз показників торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС, а також розглянути показники за розділами зовнішня торгівля товарами та послугами, зовнішня торгівля товарами, зовнішня торгівля послугами між Україною та країнами ЄС за останні три роки. Зробити висновки. Отримані дані відобразити у табличному та графічному вигляді.

10. Зробити аналіз бюджету ЄС за останні три роки, розрахувати абсолютне та відносне відхилення, прогноз даних. Зробити висновки.

11. Зробити порівняльний аналіз макроекономічних показників двох країн ЄС за останні три роки, прогнозних даних. Зробити висновки.

12. Проаналізувати динаміку інфляції, податкових надходжень, інвестиційної діяльності в країнах ЄС за останні п’ять років. Розрахуйте абсолютне та відносне відхилення, прогноз показників. Поясніть який досвід слід впровадити в Україні.

13. Чи передбачено відповідальність та санкції за законодавством ЄС для юридичних осіб за такі правопорушення:

1) шахрайське використання безготівкових платіжних інструментів;

2) шахрайське використання фізичних безготівкових платіжних засобів;

3) шахрайське використанням нематеріальних безготівкових платіжних засобів;

4) шахрайство, пов'язане з інформаційними системами.

Надайте відповідь із посиланнями на статті Директиви (ЄС) 2019/713 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року про боротьбу з шахрайством і підробкою безготівкових платіжних засобів і заміну Рамкового рішення Ради 2001/413/ЈНА.

14. Визначте, яка інформація супроводжує перекази коштів та перекази криптоактивів відповідно до законодавства ЄС. Як здійснюється переказ коштів всередині, за межі ЄС та передача файлів криптоактивів? Надайте відповідь із посиланнями на статті Регламенту (ЄС) 2023/1113 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про інформацію, що супроводжує перекази коштів і певних криптоактивів, і про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Б

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджет домогосподарства – баланс фактичних доходів і витрат домогосподарства за визначений період часу (квартал, місяць, рік) та фінансова база життя, що надає домогосподарству власного стилю споживання та життєдіяльності.

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети сільських, селищних, міських територіальних громад, а також бюджети районів у містах (у разі утворення районних у місті рад).

Бюджетна політика – це сукупність державних заходів, спрямованих на зміцнення доходної частини державного бюджету, посилення соціальної направленості видатків бюджету, створення умов макроекономічної стабілізації.

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетний механізм – це налагоджена економічна структура, яка відображає послідовність і способи дій відповідних державних органів у процесі мобілізації і використання бюджетних коштів.

Бюджетний устрій – організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, розподіл доходів і видатків між окремими ланками, правові основи функціонування бюджетів, встановлення характеру взаємовідносин між: бюджетами, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.

В

Валютне регулювання – державна регламентація міжнародних розрахунків та порядку проведення валютних операцій.

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом.

Витрати бюджету – видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Г

Гарантований державою борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями.

Грошово-кредитна політика – це сукупність економічних заходів у сфері грошового обігу та кредитних відносин.

Д

Державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Дивідендна політика – складова загальної фінансової політики акціонерного товариства, спрямована на зростання ринкової вартості акцій.

Домогосподарство – сукупність фізичних одиниць - резидентів, що мають спільні економічні інтереси, функції, поведінку і джерела фінансування.

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Е

Емісійна політика забезпечує залучення необхідного обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок випуску і розміщення на фондовому ринку власних акцій підприємства.

І

Інвестиційна політика – цілеспрямовані заходи на виявлення, задоволення та модифікацію інвестиційних потреб залежно від умов, разом із зазначенням фінансування.

К

Кредитна система – сукупність кредитних відносин та інститутів, які організовують ці відносини.

Кредитування бюджету – операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету).

М

Методологія фінансової науки – це сукупність прийомів дослідження фінансових відносин, що застосовуються у фінансовій науці; вчення про методи пізнання фінансової науки й перетворення дійсності у зв’язку із цим пізнанням.

Митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України,

регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки.

Міжнародні та регіональні фінансові установи – це інститути, створені на основі міждержавних угод з метою регулювання міжнародних економічних відносин, в тому числі валютно-кредитних і фінансових.

Міжнародні фінанси – одна з основних форм міжнародних економічних відносин, функціонування і розвиток яких пов'язані з існуванням та обслуговуванням усього комплексу міжнародних зв'язків; сукупність банків, валютних та фондових бірж, міжнародних фінансових інституцій, регіональних фінансово-кредитних установ, міжнародних та регіональних економічних організацій і об'єднань, через які здійснюється рух світових фінансових потоків.

Н

Надходження бюджету – доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

О

Офшорний банківський (фінансовий) центр – фінансовий центр, де можна проводити операції, що не підпадають під національне регулювання і не вважаються складовою економіки.

П

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом та іншими законами.

Податки – обов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб.

Податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Податкова система – це сукупність податків, зборів, інших платежів та внесків до бюджету і державних цільових фондів, платників податків та органів, що здійснюють контроль за правильністю обчислення, повнотою і вчасністю сплати їх у встановленому законом порядку.

Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету).

Р

Регулювання фінансового ринку – цілеспрямований вплив на систему взаємовідносин, що складаються на фінансовому ринку, з метою впорядкування цих взаємовідносин і забезпечення захисту інтересів осіб, які беруть у них участь.

С

Страховий інтерес – матеріальна заінтересованість та/або потреба потенційного страхувальника (іншої особи, визначеної у договорі страхування) у страхуванні ризиків, пов’язаних з життям, здоров’ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі.

Страховий ризик – подія, на випадок виникнення якої проводиться страхування, яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

Страхування – правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов’язаних з життям, здоров’ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством.

Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Ф

Фінанси як економічна категорія – це система економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту з метою формування фінансових ресурсів для забезпечення виконання функції держави, задоволення суспільних потреб і створення умов розширеного відтворення.

Фінансова діяльність будь-якого суб’єкта проявляється у формуванні доходів і здійсненні витрат.

Фінансова наука – це система знань про фінансові явища і процеси, що відбуваються у суспільстві, з виявленими достовірними передумовами їх виникнення, механізмами та принципами функціонування, доказовими, обґрунтованими положеннями та висновками щодо їх впливу на людину, господарство, державу, суспільство, цивілізацію.

Фінансова політика – сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему, щодо організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства.

Фінансова політика суб'єктів господарювання – система заходів, форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення їхньої діяльності та досягнення поставлених завдань.

Фінансова система – сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і установ, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані й децентралізовані грошові фонди.

Фінансовий механізм – це сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення.

Фінансовий ринок – складна система економічних і правових відносин, пов’язаних із купівлею-продажем або обігом та випуском фінансових активів.

Фінансові відносини, відображаючи рух вартості від одного суб’єкта до іншого, характеризують обмінні, розподільні й перерозподільні процеси і проявляються у грошових потоках.

Фінансові інструменти – фінансові права й зобов’язання, які перебувають в обігу на ринку передусім у документальній формі; короткотермінові зобов’язання, які випускають у продаж із знижкою, не передбачають позичкового відсотка і діють менше року.

Фінансові ресурсами домогосподарств – грошові кошти (власні і залучені), що перебувають у його розпорядженні та призначені для виконання фінансових зобов'язань і здійснення різного роду витрат (виробничих і споживчих).

Ц

Централізовані фінанси – це сфера фінансових відносин щодо формування централізованих грошових фондів, які зосереджуються в інститутах державних органів влади для виконання державою своїх функцій, а саме: адміністративної, оборонної, соціально-економічної та правової.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#top.
3. Грінько І. М. Міжнародні фінанси : навч. посіб. для студ., які навчаються за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізацією «Міжнародна економіка» за денною формою навчання. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 109 с.
4. Краус Н. М., Краус К. М., Марченко О. В. Актуальні проблеми фінансів та економіки : навч. посіб. Київ : Аграр Медіа Груп, 2023. 286 с.
5. Нечипорук Л. В. Фінансова система : навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-економіка» фінансово-правового факультету. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 117 с.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.
7. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. №1909-IX. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text.
8. Румянцева Г. І. Фінанси : конспект лекцій (для студентів напряму підготовки 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»). Нововолинськ : ННІЕМ, 2017. 485 с.
9. Словник основних термінів. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/korisni-posilannya/slovnik.
10. Томнюк Т. Л. Податкова система : навч. посіб. Чернівці : ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
11. Фінанси : навч. посіб. / за ред. Л. В. Лисяк. Дніпро : ТОВ «Акцент ПП», 2017. 298 с.
12. Фінансовий ринок : навч. посіб. / за ред. С. С. Арутюнян. Київ : Гуляєва В. М., 2018. 484 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бланк І. О., Ситник Г. В., Андрієць В. С. Управління фінансами підприємств : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.

2. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент : магістерський курс : навч. посіб. 3-тє вид., змінене і доповн. Луцьк : Надстир'я, 2023. 640 с.

3. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с.

4. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді О. Ю. Фінансовий менеджмент : підручник. Тернопіль : Вид-во «Економічна думка», 2018. 478 с.

5. Копитко М. І., Блага Н. В. Управління інноваціями та інвестиціями : навч. посіб. у схемах і таблицях. 2-ге вид., допов. і перероб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 296 с.

6. Краус Н. М., Краус К. М., Марченко О. В. Актуальні проблеми фінансів та економіки : навч. посіб. Київ : Аграр Медіа Груп, 2023. 286 с.

7. Лисяк Л. В., Качула С. В., Міщенко Л. О., Міщенко Д. А. Фінанси : навч. посіб. / ред. Л. В. Лисяк. Дніпро : ТОВ "Акцент ПП", 2017. 298 с.

8. Нечипорук Л. В. Фінансова система : навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-економіка» фінансово-правового факультету. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 117 с.

9. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник. Київ : Алерта, 2017. 406 с.

10. Фінанси : підручник / І. О. Лютий, С. Я. Боринець, З. С. Варналій та ін.; ред. І. О. Лютий. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 720 с.

11. Шевченко Н. В., Мельник С. І. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.

Додаткова:

1. Куцяк В. О. Особисті фінанси в умовах розвитку ринкових відносин в Україні : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2017. 198 с.

2. Кучер Г. В. Державні фінансові ресурси : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.

3. Модернізація державних фінансів України у контексті європейського вибору : монографія / ред. І. О. Лютий, В. Б. Тропіна. Чернігів : ЧНТУ, 2019. 312 с.

4. Огренич Ю. О., Гурська А. Ю. Сучасний стан та напрямки удосконалення фінансової системи України. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі :* матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. молодих

учених, м. Чернігів, 21 квіт. 2023 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 316–320. URL: https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/06/zbirnyk-tez.pdf.

5. Огренич Ю. О., Діброва В. О. Вдосконалення оподаткування підприємств в Україні шляхом врахування міжнародного досвіду реформування податкових систем. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. Дніпро : ПДАБА, 2021. № 172. С. 35–42.

6. Огренич Ю. О., Кармазіна В. С. Особливості функціонування контролюючих органів у сфері реалізації податкової та митної політики в Україні під час воєнного стану: стан і напрямки вдосконалення. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Економіка і менеджмент.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 54. С. 42–50.

7. Огренич Ю. О., Кармазіна В. С. Роль технологічних та індустріальних парків у забезпеченні інноваційної діяльності підприємств і залученні інвестицій в економіку України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 16. С. 147–158.

8. Огренич Ю. О., Котухов Д. П. Особливості функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством :* матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Полтава, 30–31 берез. 2023 р. Полтава, 2023. Ч. 1. С. 729–732. URL: https://www.pdau.edu.ua/news/vi-vseukrayinska-naukovo-praktychna-internet-konferenciyu-aktualni-problemy-ta-perspektyvy.

9. Огренич Ю. О., Матвієнко Д. О. Вплив валютного регулювання на економічний розвиток та стан бізнесу в Україні: чинники, проблеми, перспективи. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці :* матеріали VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Дніпро, 02-03 берез. 2023 р. Дніпро : ДДАЕУ, 2023. С. 37–40. URL: https://drive.google.com/file/d/1eCcNQAVNeTzkFaSORH8n5pTLevMvyhIV/view.

10. Огренич Ю. О., Хапрова Д. В. Сучасний стан та перспективи використання цифрових технологій в діяльності підприємств України в умовах цифровізації економіки. *European Scientific e-Journal (Чехія, Острава)*. Ostrava : Tuculart Edition, 2022. Issue 3 (18). The Second Special Humanitarian Issue of Ukrainian Scientists. P. 67–77. URL: http://tuculart.eu/ftpgetfile.php?id=323.

11. Огренич Ю.О., Гриценко О. Ю. Оцінка фінансового стану промислових підприємств та передумови здійснення антикризового управління. *Причорноморські економічні студії: науковий журнал*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 68. С. 42–50.

12. Фоменко Д. О., Огренич Ю. О. Вплив державного боргу на стан економіки та інноваційний розвиток України. *Інноваційні рішення в економіці, бізнесі, суспільних комунікаціях та міжнародних відносинах:* матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 20 квіт. 2023 р. Дніпро :

Університет митної справи та фінансів, 2023. Т 1. С. 157–161. URL: http://umsf.dp.ua/component/content/article/2-uncategorised/1839-shanovni-naukovtsi-dear-scientists?Itemid=101.

13. Хомутенко А. В. Управління державними фінансами: теорія та методологія: дис. … д-ра. економ. наук: 08.00.08 / Одеський національний економічний університет. Одеса, 2019. 496 с.

14. Череп А. В., Череп О. Г., Огренич Ю. О. Удосконалення науково-методичного підходу до оцінки впливу факторів на використання механізму формування стратегії антикризового управління операційною діяльністю промислових підприємств у кризових умовах (Improving the scientific and methodical approach to assessing the impact of factors on the use of the mechanism for forming a strategy for anti-crisis management of operational activities of industrial enterprises in crisis conditions). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики (Financial and credit activity-problems of theory and practice).* 2022. № 1 (42). С. 134–144.

15. Череп А. В., Швець Ю. О. Фінансовий стан та вдосконалення управління діяльністю підприємств машинобудування в умовах кризи. *Slovak international scientific journal.* Bratislava, Slovakia : Slovak international scientific journal, 2020. №38. VOL. 2. С. 35–41.

16. Череп А. В., Череп О. Г., Кисільова І. Ю., Швець Ю. О. Моделювання ймовірності нерозорення страхової організації у кризових умовах (Bankruptcy probability modelling of insurance companies in crisis). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2021. № 2 (37). С. 287–297.

17. Чикуркова А. Д., Фень К. С., Скляр Є. В. Механізм формування і зміцнення економічної безпеки підприємств харчової промисловості : монографія. Чернівці : Яворський С. Н., 2019. 250 с.

18. Швець Ю. О., Денисенко А. А. Використання системи управління фінансовими ризиками на підприємствах машинобудування: переваги, недоліки, доцільність впровадження. *Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави:* матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 17 квіт. 2020 р. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2020. С. 307–309.

19. Швець Ю. О., Євламп’єва А. Ю. Антикризове управління у забезпеченні фінансової стійкості підприємств. *Економіка сьогодення: актуальні питання та інноваційні аспекти:* матеріали IV Міжнар. наук.–практ. конф., м. Запоріжжя, 28 листоп. 2020 р. Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2020. С. 103–106.

20. Швець Ю. О. Прогнозування показників фінансового стану як елемент управління операційною діяльністю підприємств машинобудування у кризових умовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: «Економіка і менеджмент».* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 42. С. 89–94.

21. Cherep A., Adamenko M., Cherep O., Dashko I., Korolenko R., Kornukh O. The Influence of the Innovation Potential of Personnel on Strengthening Economic Security of Ukrainian Enterprises in the Post-War Period. *WSEAS*

TRANSACTIONS ON BUSINESS AND ECONOMICS, 2023. Volume 20. P. 70–79. URL: https://wseas.com/journals/bae/2023/a165107-1792.pdf.

22. Cherep A., Gerasymova V., Gorbunova A., Shcheblykina I. Features of introducing budgeting for different models of innovation processes: a framework review. *Problems and Perspectives in Management*, 2020. Volume 18, Issue 3. P. 338–349.

23. Cherep A., Mostenska T., Cherep O., Tarasiuk H., Bexhter L. Relationship of Investment Development and Innovative Activity of Industrial Enterprises. *Lecture Notes in Networks and Systems* (ICBT 2020: The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries), 2021. Volume 194. P. 286–303. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-69221-6_21.

24. Handbook of Public Finance / Ed. By Fred Thompson, Mark T. Green. New York : Madison Avenue, 1998. 683 p.

25. Hyman David N. Public Finance. 10th ed. Cengage Learning, 2010. 800 p.

26. Ohrenych Y., Kairachka N. Peculiarities of financing the economic activity of Ukrainian enterprises in today's conditions. *Економіка і регіон: науковий журнал.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. №. 3 (86). P. 32–39.

27. Robert J. Barro, Xavier Sala-I-Martin Public Finance in Models of Economic Growth. *The Review of Economic Studies*. 1992. Volume 59, Issue 4. P. 645–661. URL: https://academic.oup.com/restud/article-abstract/59/4/645/1542631?redirectedFrom=fulltext.

Інформаційні джерела:

1. Аналітика. Центр розвитку інновацій (ЦРІ). URL: https://cid.center/category/analytics/.

2. Дані та аналітика. Державний веб-портал бюджету для громадян. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/open-budget-webportal.

3. Діяльність. Боргова політика. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika.

4. Діяльність. Бюджетна політика. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget-policy.

5. Діяльність. Державна підтримка бізнесу. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/derzhavna-pidtrymka-biznesu.

6. Діяльність. Євроінтеграція. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/tag/yevrointegraciya.

7. Діяльність. Митна політика. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/customs-policy.

8. Діяльність. Міжнародна допомога. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga.

9. Діяльність. Міжнародна співпраця. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/mizhnarodna-spivprazia.

10. Діяльність. Міжнародне співробітництво. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/.

11. Діяльність. Міжнародне співробітництво. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodne-spivrobitnictvo.

12. Діяльність. Плани та звіти роботи. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti.

13. Діяльність. Плани та звіти роботи. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/.

14. Діяльність. Податкова політика. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/tax-policy.

15. Діяльність. Показники роботи. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/.

16. Діяльність. Результати діяльності. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/.

17. Діяльність. Статистика та реєстри. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri.

18. Діяльність. Фінансова політика. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/finansova-politika.

19. Документи. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/documents/.

20. Дослідження. Економіка. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/ekonomika.

21. Контрольна діяльність. Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/control_function.

22. Міжнародна діяльність. Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/internactive.

23. Наукова бібліотека Запорізького національного університету. URL: http://library.znu.edu.ua/.

24. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/.

25. Річні звіти. Рахункова палата України. URL: https://rp.gov.ua/Activity/Reports/.

26. Світовий банк в Україні. The World bank. URL: https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine.

27. Статистика. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic.

28. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

29. Фінансові ринки. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets.

30. Фінансово-господарська діяльність. Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/gospfin.

31. Data. International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/en/Data.

32. Documents and resources. Statistics. World Trade Organization (WTO). URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm.

33. Economics at the EBRD. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL: https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data.html.

34. Economy. Organisation for Economic Co-operation and Development (OESD). URL: https://www.oecd.org/economy/.

35. EU institutions. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/index_en.

36. Finance. Organisation for Economic Co-operation and Development (OESD). URL: https://www.oecd.org/finance/.

37. Global investment map. European Investment Bank. URL: https://www.eib.org/en/projects/map.

38. Industry and entrepreneurship. Organisation for Economic Co-operation and Development (OESD). URL: https://www.oecd.org/industry/.

39. Infographics. European Council. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/.

40. Insurance and pensions. Organisation for Economic Co-operation and Development (OESD). URL: https://www.oecd.org/pensions/.

41. Statistics. European Central Bank. URL: https://www.ecb.europa.eu/stats/html/index.en.html.

42. Statistics. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/statistics_en.

43. Tax. Organisation for Economic Co-operation and Development (OESD). URL: https://www.oecd.org/.

Навчально-методичне видання
(*українською мовою*)

Огренич Юлія Олександрівна
Череп Алла Василівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ФІНАНСІВ

Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Рецензент *Валентина Гельман*

Відповідальний за випуск *Алла Череп*

Коректор *Юлія Огренич*